

A gyorskorcsolya, a jégkorong és a műkorcsolya
sportnyelvi szótára

Szerző: Kaszala Claudia
ELTE TFK magyar—német szak
Témavezető: Antalné Szabó Ágnes
főiskolai adjunktus

A gyorskorcsolya, a jégkorong és a műkorcsolya
sportnyelvi szótára

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető.....	3
A jeges sportok nyelvéről általában.....	5
A szótár fölépítése.....	11
A szótárban alkalmazott jelölések.....	14
<i>Melléklet:</i>	
Szótár.....	16
Gyorskorcsolya.....	17
Jégkorong.....	41
Műkorcsolya.....	70
Irodalomjegyzék.....	90

BEVEZETŐ

A dolgozatomban a jeges sportok szókincsét tanulmányozom, ehhez különféle statisztikai vizsgálatokat is végeztem. Elkészítettem három jeges sportág: a *gyorskorcsolya*, a *jégkorong* és a *műkorcsolya* sportnyelvi szótárát. Az ebben található 290 szócikkben a három sportág kifejezéseit elemzem jelentésük, szófajuk és alaki sajátosságaik alapján. Minősítem a szavakat a nyelvhasználati körük szerint, és kutatom, hogy az egyes kifejezések hogyan kerültek a sportnyelvbe.

A szótár szavainak az összegyűjtéséhez a saját és a családtagjaim ismereteit is felhasználtam, mivel a családomban hagyománya van a jeges sportok szeretetének. Édesapám jégkorongozott, jómagam tíz évet versenyszerűen gyorskorcsolyáztam, előtte pedig hat évig műkorcsolyáztam. A húgom szintén gyorskorcsolyázó, az öcsém pedig tíz éve az FTC-ben jégkorongozik. Az anyaggyűjtés további forrásaként sporttársaim szóbeli közlései szolgáltak. Emellett különböző szabálykönyveket és szakmunkákat vizsgáltam át, továbbá segítséget jelentett, hogy humán tanulmányaimmal párhuzamosan a Testnevelési Egyetem levelező tagozatán, gyorskorcsolya-szakedzői szakon is tanultam, és ott két éve diplomát szereztem. Több hazai sportkonferencián és három nemzetközi ISU-konferencián vettem részt, ahol jegyzeteket készítettem.

Ilyen jellegű munka Magyarországon még nem született. 1971-ben jelent meg BÁNHIDI ZOLTÁN könyve *A magyar sportnyelv története és jelene* címmel, ez tartalmaz egy rövid sportnyelvtörténeti szótárt. Ő diakronikus szemlélettel vizsgálta a sportnyelvet, engem viszont elsősorban a szinkron szemlélet vezérelt, és a jeges sportágak mai nyelvállapotát, a mai nyelvének a szókincsét tanulmányoztam. Az általam összeállított sportnyelvi szótár hasznos lehet a sportolóknak, a szakembereknek — a sportszakembereknek és a nyelvészeknek egyaránt —, valamint a sportrajongó közönség számára is.

Köszönettel tartozom azoknak a műkorcsolyázóknak, gyorskorcsolyázóknak és jégkorongozóknak, akik segítettek a szavak összegyűjtésében, a szótár összeállításában.

A JEGES SPORTOK NYELVÉRŐL ÁLTALÁBAN

A gyorskorcsolyát és a műkorcsolyát rövidítve *gyorsnak* és *műnek* nevezik. A két szó *-i* denominális nomenképzővel ellátott, kicsinyítő alakja is létezik: *gyorskori*, *műkori*. A jégkorong angolból származó neve magyaros írásmóddal és kiejtéssel a *hoki* (angolban *hockey*). A gyorskorcsolyát *gyorskorcsolyázók* vagy *gyorskorizók* üzik, ők *gyorskorcsolyáznak* vagy *gyorskoriznak*. A műkorcsolyában *műkorcsolyázók* vagy *műkorisok* vesznek részt, és ők *műkorcsolyáznak* vagy *műkoriznak*. A többi jeges sportág képviselője gúnyos, pejoratív értelemben *jégpatkánynak* nevezi őket. A *jégkorongozók* vagy *hokisok* *hokiznak*, de *nem jégkorongoznak*. A műkorcsolyázók őket *pumaszagúnak* nevezik szintén pejoratív értelemben. Mindhárom sportág sportolói *korcsolyát* hordanak. Ez *cipőből* és *pengéből* áll. A gyorskorisok cipője bőrből és műgyantából készül, pengéje hosszú, nem mindig egyenes. A kispályás gyorskorcsolyában használatos cipő pengéje a cipő vonalában állítható. A hokisok cipője bőrből, gyöngyvászorból vagy műanyagból készül, pengéjük cipőhosszúságú, közepén *holker* található. A műkorisok cipője bőrből készül, a penge hosszúsága megegyezik a cipő hosszúságával, elején pedig egy recés részt látni. A pengéknek van külső és belső része, ezt *külső*, ill. *belső élnek* nevezzük.

E rövid ismertető után összefoglalom a szótárkészítés közben tett megfigyeléseimet és az összehasonlító statisztikai vizsgálatok eredményeit.

A jeges sportágak nyelvhasználatára az életszerű, az egyszerűsége, szemléletessége törekvő stílus jellemző. A szótárba felvett kifejezések 57%-a egyszerű szó, 28%-uk szóösszetétel, és 15%-uk szószerkezet. A szófaji eloszlás szempontjából a legtöbb a főnév, a kifejezések 83%-át alkotják, a szótárban 13%-ban szerepelnek igék, a további 4% melléknevekből, számnevekből, határozószókból és névutókból tevődik össze. Ha a szóösszetételek eloszlását szemléljük, megállapíthatjuk a jelentéssűrítő szóösszetételek fölényét (49%). Ezek tömörségükkel a sportélet valóságának kifejezőbb, pontosabb érzékletesebb ábrázolását segítik elő. A jelzős szóösszetételek 36 %-ban szerepelnek, a sportnyelv színesebbé, életszerűbbé tételét szolgálják; 13%-ban tárgyias összetételek és 2%-ban határozósak is előfordulnak. A szószerkezetek között a jelzős szintagma az uralkodó 72%-os arányban. Ezek ugyancsak a szemléletesebb sportnyelvi stílust erősítik. 12%-ban találkozhatunk "többszörös" szerkezettel, határozós szintagma 10%-ban, tárgyias pedig 6%-ban fordul elő. A statisztikai vizsgálataim eredményeit több táblázatban is összefoglalom.

A statisztikai vizsgálatok eredményei
(Az egyes sportágak szerinti megoszlásban)

1. Szerkezet szerint:	gyorskorcsolya	jégkorong	műkorcsolya
egyszerű szó:	64%	57%	50%
szóösszetétel:	24%	27%	33%
szószerkezet:	12%	16%	17%

2. Szófaji eloszlás szerint:	gyorskorcsolya	jégkorong	műkorcsolya
főnév:	74%	78%	90%
ige:	27%	22%	5%
egyéb:	9%	—	5%

3. A szóösszetételeken belüli eloszlás szerint:	gyorskorcsolya	jégkorong	műkorcsolya
tárgyas:	26%	14%	4%
határozós:	—	2%	—
jelzős:	21%	42%	41%
jelentéssűrítő:	53%	42%	55%

4. A szó szerkezeteken belüli eloszlás szerint:	gyorskorcsolya	jégkorong	műkorcsolya
tárgyas:	8%	8%	—
határozós:	15%	13%	—
jelzős:	77%	79%	57%
"többszörös":	—	—	43%

Ha a szótárban található kifejezéseket alaki sajátosságaik alapján vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy nagyon gyakori a *-z* és az *-l* denominális verbumképző előfordulása, ezek általában valamivel való foglalkozásra utalnak (*sorjáz*), de gyakori a tömörítő, rövidítő szerepű is (*bombáz*). Az igéken szereplő igen gyakori *-ás*, *-és* deverbális nomenképző a cselekvés folyamatára utal (*kapar*, *kaparás*). Az *-i* és *-ka* kicsinyítő képzők a sportnyelvben is népszerűek (*hoki*, *kori*). A *-gat*, *-get* deverbális verbumképzőnek pedig sajátos hangulati hatása van, a képzőhöz eleve a mozgás érzete kapcsolódik. Az igekötők a sportnyelvi kifejezések jelentésének árnyalását szolgálják, de szerepet játszanak az irány érzékeltetésében is (*átad*, *beleül*), és néha befejezettséget jelölnek (*leköröz*).

A jéges sportok nyelvében főként valódi terminus technicusokat használnak, ezek az egyes sportágak sajátos fogalmainak, eszközeinek, tárgyainak, cselekvéseinek a megnevezései. A szótári részben 78%-ban fordulnak elő a szabálykönyvekben is használatos szakszók. A legnagyobb alkotókészséggel a jégkorong nyelve

rendelkezik, ebben 24%-ban találunk olyan egyéni alkotású, még csak szűk szakmai körben ismert kifejezéseket, amelyek még nem váltak hivatalos szakszókká. Ez a jelenség talán azzal is magyarázható, hogy a jégkorong valóban a "vagány" fiúk sportága, a hokisok kevésbé elégednek meg a hivatalos kifejezésekkel. A műkorcsolyában viszont csak 19 %-ban használnak bizalmas vagy egyéb szavakat, szókapcsolatokat.

A jeges sportok nyelvét is a neologizmus jellemzi, ahogy fejlődik egy sportág technikája, úgy jönnek létre az új fogalmak, új elnevezések, a régiek pedig elavulnak, kiesnek (műkorcsolya: *bogni — ív*). A jeges sportot űzők nyelvhasználatára az ifjúság sajátos nyelve is hat, bár az ifjúsági nyelvből származó kifejezések ritkán kerülnek be az írott sportnyelvbe. Csak akkor jegyzik fel őket, ha már széles körben elterjedtek (*prütyke*), sok, csak a fiatal sportolók körében használatos szó időleges értékű, csupán a fiatalok szóbeli megnyilvánulásaiban maradnak fenn (*bigézés*).

A jeges sportágak nyelvének tömörítésre törekvő stílusáról is szólnom kell. Erre utal a sok névátvitel és tapadással keletkezett kifejezés (*sirály, büntető*). Gyakori a jelentésbővülés, újszerű szóviszonyok teremtése (*csípő!*). A mozgások érzékletes kifejezői a hangutánzó szók, bár ezek kevésbé jellemzőek a dolgozatomban vizsgált sportágak nyelvére (*recsegő*), hiszen e sportágakban nem a hanghatásoknak van kiemelt szerepük. A szó hangalakja is lehet forrása egy-egy kifejezés sajátos stílusértékének, előfordulnak szójátékos formák is (*fetrenberger*). A népetimológia jelenségére egy esetben találtam példát (*Rittberger — Radeberger*). A megkérdezett

műkorcsolyázók egyszer használtak szóláshasonlatot (*Lóg a karod, mint egy pár virsli*). A jégkorong nyelvében is találtam egy szólásszerű kifejezést (*madarat lő*).

A jeges sportok kifejezéseinek átlagosan 7%-a rendelkezik szócsaláddal, ezeket a szótárban külön jelölöm. A szócsaládok előfordulása a jégkorong nyelvében figyelhető meg leggyakrabban (10%). A műkorcsolyában csak 4,8% a szócsaládok aránya, viszont a szótárban összegyűjtött kifejezések közül a legkiterjedtebb szócsaládjá éppen ebből a nyelvi állományból származó *forgás* kifejezésnek van (12 szó). Ezt követi a jégkorongban szereplő *bot* (11 szó). A gyorskorcsolyában a *bója*, a *kő* és a *vonal* egyaránt 3-3 "rokon" szóval szerepel.

Néhány kifejezésnek az idegen nyelvű változatát használják. Ha az idegen szónak stilisztikai értéke van, a jelentése eltér a magyar változattól, és az idegen szó beleillik a szövegkörnyezetbe, akkor a használata helyes (*bodicsek*). A legtöbb szó azonban valamely nyelv idegen szavának magyarosított változata, de akadnak eredeti írásmód és kiejtés szerint használt szavak is (*Wende*). Ha ezeknek létezik pontos magyar megfelelőjük, és az világos, érthető, akkor mindenképpen a magyar kifejezés használatát javaslom inkább. Így megállíthatjuk a sportnyelvnek a "visszaidegenedési" folyamatát.

A szótárban összegyűjtött sportnyelvi kifejezések helyesírási sajátosságai általában megegyeznek a köznyelv helyesírási szokásaival, tükrözik az általános helyesírási problémákat.

A SZÓTÁR FÖLÉPÍTÉSE

A szótárban olvasható 290 szócikket az egyes sportágak szerint csoportosítottam. Azok szó- és kifejezéstárát ábécérendben mutatom be. A szócikkeket mindig az adott szóval kezdem. Ha az adott szónak egy vagy több rokon értelmű párját ismerjük, és azt vele teljesen azonos értékben használják, akkor vesszővel választottam el őket. Ha azonban a rokon értelmű szópárnak eltér a jelentése, más a nyelvhasználati értéke, akkor azt a rokon értelmű kifejezést külön szócikkben is elemzem.

A szótárban vannak olyan szavak, kifejezések melyek nyomtatott nagybetűkkel szerepelnek. Ez a megjelenési forma arra utal, hogy a nagybetűs szónak szócsaládja van, melyek utána következnek ábécérendben. Az első helyen mindig az adott szó szótári alakja áll, majd külön következnek az egyéb toldalékos formái, akár más szerkezetekkel együtt is; végül pedig olyan kifejezéseket sorolok fel, amelyekben az adott szó utótagként vagy előtagként fordul elő.

A szócikkek első részében a szavak jelentését magyarázom meg. A magyarázatokban igyekszem csak olyan kifejezéseket használni, amelyek közismertek, vagy a szótár szócikkeiben másutt a jelentésükkel együtt szerepelnek. Ha egy szónak nyíllal jelölt(→) párja van, akkor a nyíl azt jelzi, hogy mindkét helyen leírtam a megjelölt szavak jelentését. Erre azért van szükség, hogy a szótár áttekinthető legyen, bárki könnyen eligazodjon benne; és ha valaki nem ismeri a

sportnyelvi szavak jelentését, már az első felbukkanásakor megtalálja a magyarázatukat, így nem kell ide-oda lapozgatnia.

A jelentéstani jellemzés után a szófaji és az alaki elemzés következik. Az egyszerű szavak esetében jelöltem a szófaji átcsapásokat is. A legtöbb esetben a toldalékokat külön is elemeztem. A szóösszetételeknél az összetétel szófaját neveztem meg, és vizsgáltam a szóösszetétel minőségét. Az érdekesebb esetekben külön kitértem az alaki sajátosságokra is. A szószerkezetek elemzésekor megadtam a szószerkezet mindegyik tagjának a szófaját és a szószerkezet fajtáját is. Az alaki jellemzőkkel csak a különleges esetekben foglalkoztam.

A szócikkekben ezután következik az adott szó minősítése abból a szempontból: terminus technicus-e vagy sem. Ha nem az, akkor a *Magyar értelmező kéziszótár* kategóriái szerint jegyeztem fel használati körét, így az egyes szavak minősítése a következő szavakkal történik: *bizalmas, durva, elavult, gúnyos, kedveskedő, népszerű, pejoratív, szépítő, tréfás, túlzó, választékos, vulgáris.*

Ha egy szót más sportágak nyelvében is használnak, akkor ezt is jelzem, és megnevezem, hogy melyik sportágban, ill. milyen jelentésben ismerik azt a kifejezést.

Ha megállapítható, a szócikkben közlöm a szó útjának az irányát is: a köznyelvből került át a sportnyelvbe, vagy a sportnyelvből a köznyelvbe. Külön jelöltem a névátvitelt és a tapadásos alakokat. Ha a kifejezés a sportnyelvből került a köznyelvbe, akkor általában a köznyelvben használt formáját is megadom.

Néhány esetben összevettem az angol és német megfelelőikkel is a szavakat. Külön jelöltem, ha tükörfordításról van szó, vagy ha csak valamelyik tag szó szerinti fordításáról. Sok esetben használnak a jeges sportot űzők idegen szót eredeti vagy magyarosan kiejtett és leírt formájukban. Ha megállapítható, akkor a magyaros változatok eredeti alakját is megadom, az idegen (angol, német, latin, francia) szavakat pedig mindig feltüntettem.

A szavak helyesírásával kapcsolatban is tettem néhány megjegyzést. Főleg az egybeírás és a különírás szabályait hagyják gyakran figyelmen kívül a sportnyelvet használók.

Végül pedig egyes esetekben a saját véleményemet is megfogalmaztam az adott kifejezés, használatával kapcsolatban, és néhol javaslatot tettem egy másik forma használatára.

A SZÓTÁRBAN ALKALMAZOTT JELÖLÉSEK

→ Az adott kifejezés rokon értelmű párjának a jelentése, nyelvhasználati minősítése eltér, ezért külön szócikkben is szerepel.
(fecske → jégmadár, mérlegállás)

,

Az adott kifejezés rokon értelmű párját azonos értékben használják, ezért nem szerepel külön szócikkben. (túlütés, tilos felszabadítás)

~

Ha az adott szónak a képzett formája ugyanabban a szócikkben szerepel, a szót nem írtam ki még egyszer. (kapar, ~ás)

terminus technicus Az adott sportág szakszava.

bizalmas Bizalmas, közvetlen, fesztelen hangú társalgásra jellemző. A sportolók főleg egymás között használják, a szurkolók kevésbé ismerik.

durva Durva, bántóan közönséges, általában a sportolók és a szurkolók is ismerik.

elavult	Már nem használt, régimódi kifejezés.
gúnyos	Gúnyos kifejezés, a sportolók egymás között használják.
kedveskedő	Kedveskedő, enyelgő kifejezés.
népnyelvi	Országszerte ismert népies kifejezés, az ország valamelyik területén különösen elterjedt.
pejoratív	Roszzalló, elítélő, lekicsinylő kifejezés.
szépítő	Szépítően, körülírva, eufemisztikusan fejez ki gyakran durva és illetlen szavakat.
tréfás	Tréfás kifejezés.
túlzó	Az alapjelentéséhez képest valamilyen képtelenséget tartalmaz.
választékos	Igényesebb, emelkedettebb stílusra jellemző.
vulgáris	Kevésbé művelt beszédre jellemző.

Melléklet:

SZÓTÁR

GYORSKORCSOLYA

Alátámasztási pont

A tömegközéppont merőleges vetülete a pengére.

Egy főnévből és egy melléknévből álló jelzős szó szerkezet. A gyorskorcsolya sajátos terminus technicusa.

bak

L alakú, fémből készült tartószerkezet, amely a pengét a korcsolyacipővel összeköti.

Főnév, terminus technicus. A köznyelvből került át névátvitellel a gyorskorcsolya nyelvébe. A köznyelvi *bak* többek között két lábazatból és egy összekötő gerendából szerkesztett állványt jelöl.

Tehát a sportnyelvi *bak* és a köznyelvi *bak* jelentése között bizonyos hasonló vonások figyelhető meg.

behoz, ~ás

A szabad lábbal a lökés után hátrafelé egy körívet írunk le.

Igekötős ige, illetve *-ás* deverbális nomenképzővel képzett főnév, amely a cselekvés folyamatára utal. Az igekötő irányt jelöl.

A szó terminus technicus, csak a gyorskorcsolyában használatos.

belépés → pályaelhagyás

Pályán belülre korcsolyázás, ha a versenyző bármelyik korcsolyája a bóján belülre kerül.

Főnév, igekötős igéből *-és* deverbális nomenképzővel képzett, a képző a cselekvés folyamatát határozza meg. Terminus technicus, a köznyelvből került át a sportnyelvbe, és itt sajátos értelmet nyert.

Minden olyan sportág nyelvében használják, ahol a kijelölt pályán belülre lehet kerülni (atlétika: futás, távolugrás).

beleül

Minél mélyebb pozícióba kerül a versenyző.

Igekötős ige, az igekötő irányt jelöl, a képszerű ábrázolást is szolgálja. Elsősorban bizalmas körben használt. A köznyelvben általában *valahová* vonzattal áll együtt, ez a sportnyelvi használatából teljesen elmarad.

BÓJA → sámlí

Az ISU Gyorskorcsolya Bizottsága által jóváhagyott pályajelző, amely a jégen állva jelöli a pályát.

Főnév, terminus technicus. A köznyelvből került át a sportnyelvbe, a jelentése leszűkült. A köznyelvi szó jelentése csak részben tükröződik benne: valamit jelző szerkezet. A köznyelvben további jelentése ismert: a víz színén lebegő, rögzített test. Ezeknek a kívánalmaknak a gyorskorcsolyás bója nem felel meg.

bójás, bójarakosgató → segédbíró, pályabíró

Feladata a döntnök segítése a kanyarban történő események megfigyelésével és a bója helyre tévése.

Bójás: főnév, *-s* denominális nomenképzővel foglalkozást jelöl.

Bójarakosgató: főnév, alárendelő tárgyas szóösszetétel. A *-gat* deverbális verbumképző arra utal, hogy a cselekvés többször megismétlődik.

Hivatalosan egyik szót sem használják, csak bizalmas körben terjedtek el. Bizonyos fokú pejoratív értelmük is van. Ezek a szavak a teljes jelentésnek csak egyik mozzanatát emelik ki.

csúcsbója

A kanyar ívének közepén (a kanyar csúcsában) lévő bója.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus.

bukósisak, bukó, sisak

A fej védelmét szolgáló védőfelszerelés a kispályás gyorskorcsolyában.

Főnév, alárendelő szóösszetétel. Terminus technicus. Írásban más sportágban is használatos: pl. autóversenyzés, motorkerékpár, de minden sportágban más alakú és formájú védőfelszerelést jelöl.

Élőbeszédben Budapesten az összetétel utótagja szerepel a versenyzők körében, a vidékiek pedig az előtagot ragadják ki inkább.

célbíró

A célvonalban való áthaladás sorrendjét figyelő bíró.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus.

Azokban az egyéni sportágakban alkalmazzák, ahol egy verseny során célba kell érni (futás, kerékpár, autó-motor sport). A szó magyar alkotás, mivel angol nyelvű párja a *vonalat* emeli ki ebben a kifejezésben (*line judge*).

csípő

Ha ez a kiáltás elhangzik, minden sportoló tudja: a csípőt be kell vinni a kanyarban.

Főnév, terminus technicus a szóbeli kommunikációban. A köznyelvből került át a sportnyelvbe, jelentése itt egy hosszabb mondatnak felel meg, tehát jelentéstapadás történik.

CSÚSZIK, ~ás → siklik

A korcsolyázás folyamatának az a része, amikor valamelyik láb a jégen van.

Ikes ige és -ás deverbális nomenképzővel folyamatot jelölő főnév.

Terminus technicus. Sokkal elterjedtebb, mint rokon értelmű megfelelője.

csúszó láb

Az a láb, amely éppen a jégen van és csúszik.

Egy melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet.

Terminus technicus. A műkorcsolya nyelvében is használják.

Helyesírása érthető, mivel az előtag olyan cselekvést fejez ki, amelyet az utótag végez.

Diszkvalifikáció, diszk, diszkozás → kizárás

A döntőnek joga van szabálytalanság miatt bárkit eltiltani a további versenyzéstől. ?

Főnév, terminus technicus. Minden olyan egyéni sportágban használjuk, ahol lehetőség van kizárásra (atlétika, vívás). A latin eredetű *disqualification* szó magyar nyelvű változata kiejtés szerinti helyesírással. A szó az angol nyelv közvetítésével került át a magyarba. Bár az idegen szavaknak ismert a magyar nyelvi megfelelőjük, mégis ajánlanám ezt a szót, mivel elterjedt, mindenki számára egyértelmű nemzetközi szó.

Rövidített formája a *diszk* szintén terminus technicus. A *diszkozás* azonban már a magyar versenyzők egyéni alkotása. Szójáték, a kellemetlenséget jelentő szót valamilyen kellemes dologgal kapcsolták össze. Így terjedt el nálunk ez a tréfás változatú formája

is: *Diszkózás, kellett neked a diszkózás.* A helyesírás ügyel arra, hogy mikor melyik jelentésűt használjuk.

dönt, ~és

Főként kanyarban az egész testtel a kanyar belseje felé kell dőlni. ?

Ige, ill. az *-és* deverbális nomenképzővel létrejött, folyamatot jelentő főnév. Terminus technicus. A köznyelvből került a sportnyelvbe, a jelentése leszűkült, csak egy konkrét esetre korlátozódott.

döntnök, főbíró, vezetőbíró

A kispályás gyorskorcsolyában a verseny során a legnagyobb hatalommal rendelkezik, ügyel a verseny tisztaságára, mindig a jégen tartózkodik, joga van bárkit kizárni a versenyből. ?

ik Főnév, régies szóképzés a *dönt* igéből, de ez a deverbális nomenképző is foglalkozást jelöl. Rokon értelmű párjai alárendelő jelzős szóösszetételek, ezek a bíró funkcióját emeli ki, ellentétben a döntnökkel, amely arra a cselekvésre utal, amelyet a bírónak állandóan meg kell tennie a verseny során. Mindhárom szó terminus technicus. Az összetett szavak más sportágakban is szerepelnek (pl. atlétika, vizilabda), a *döntnök* viszont speciálisan a gyorskorcsolya szakszava.

döntő

A kispályás gyorskorcsolyában 400-tól 1000 m-ig 4 versenyző juthat be a döntőbe, 1500 m-en 6, a 3000 m-es döntőben pedig azok vesznek részt, akik a korábbi döntők bármelyikében pontot szereztek. ?

A döntő a feljutásos verseny utolsó mozzanata, amelyben az első helyezések sorsa dől el.

Főnév, terminus technicus. Minden feljutásos rendszerű sportágban rendeznek döntőt (atlétika, kerékpár, motorkerékpár), de mindenütt más feltételekkel.

dugóhúzó

Gyakorlatfajta, a kanyarból kijőve nem folytatjuk az egyenest, hanem zárt körben tovább kanyarodunk.

Főnév, alárendelő tárgyas szóösszetétel. Bizalmas körben használt, többszörös átvittel került a köznyelvből a sportnyelvbe. (Több zárt kört lehet menni egymás után, ami arra a mozgásra emlékeztet, mint amikor a dugóhúzót a dugóba csavarjuk.)

élez →fen, reszel

A korcsolya élet durva, sima és sorjakő segítségével hozza létre.

Ige, -z denominális verbunképzővel jött létre. A -z képző termékeny a sportnyelvben, arra utal, hogy valaki valamivel foglalkozik, dolgozik. Terminus technicus, a műkorcsolyában is jegyzik. A sísportokban szintén meg kell élezni a sítalpakat. A jégkorongban erre a *köszörül* szót használják.

előfutam

A kispályás gyorskorcsolyában a feljutásos rendszer legelső állomása, csak akkor rendezik meg, ha nagyon sok a versenyző.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus, minden egyéni, feljutásos sportágban szerepel. A német *der Vorlauf* főnév tükörfordítása.

előkészítés, összeszedés

A lökés előkészítése, a térdszöveget csökkenteni kell, csak a lökő lábra szabad koncentrálni.

Főnév, alárendelő szóösszetétel. Igekötés igéből, az *-ás* deverbális nomenképzővel jött létre, a képző a cselekvés folyamatára utal. Terminus technicus, a német *die Vorbereitung* szó tükörfordítása. Az *összeszedés* szó magyar alkotás, az első magyar kéziratban megjelent gyorskorcsolyaszakkönyv szakszava.

előre szúr (térdet)

A térdel minél lejjebb kell ereszkedni, a guggolás felé kell közelíteni. Felülről nézve akkor van előre szúrva a térd, ha előbbre ér, mint a korcsolyacipő.

Egy határozószóból és egy igéből álló határozós szintagma. Terminus technicus. Névátvitellel, hasonlóság alapján a köznyelvből került át a sportnyelvbe. A jégkorongban a *szúrni* igének teljesen más jelentése van.

előz, ~és

A gyorsabban haladó, hátrébb lévő versenyző kerül az élre. Ez leginkább a kanyarban történik.

Ige, ill. *-és* deverbális nomenképzővel a folyamatra utaló főnév. Általános érvényű terminus technicus, a legtöbb sportágban használják.

fél lábazás

A kispályás gyorskorcsolyában az egyik lábon való csúszás.

Egy számnévből és egy főnévből álló jelzős szintagma. Bizalmas körben terjedt el, a köznyelvből került át a sportnyelvbe. A

helyesírása, vagyis a különírás utal arra, hogy itt a *fél* szót *egyik* értelemben használják.

fen → élez, reszel

A korcsolyaélet durva, sima és sorjakövel készíti el.

Ige, nem olyan általános jelentésű, mint az *élez*. Inkább csak bizalmas körben használt, kicsit gúnyos értelmű. Eredetileg műszaki szakszó, a magyar gyorskorcsolya nyelvében az erdélyi sportolók honosították meg.

futóruha

A gyorskorcsolyázók ruhája, speciális anyagból készült, testre feszülő, légellenállást csökkentő sportruha.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus, csak a gyorskorcsolyában használják. Az összetétel előtagja valószínűleg a német *der Rennanzug* (*futóruha*; szó szerint: *futóöltöny*) elnevezésből származik.

gyöngyfűzés → hurka, tojás

Gyakorlatfajta, belső élen csúsztatva a lábakat szétvisszük majd összehozzuk.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. A három szó közül ez a legáltalánosabban elterjedt, lassan terminus technicus lesz. A szemléletes ábrázolást segíti elő. Többszörös átvitel, hasonlóság alapján jött létre. (A csomópontok — mikor összehozzuk a lábat — egy gyöngysort alkotnának.)

hurka →gyöngyfűzés, tojás

Gyakorlatfajta, belső élen csúsztatva a lábakat szétvisszük, majd összehozzuk.

Főnév, inkább csak bizalmas körben, fiatalabb sportolók között terjedt el. Tréfás, túlzó értelmű. Többszörös átvittel keletkezett, a köznyelvből került át. (A gyakorlat végrehajtása során a jégre került ábra úgy néz ki, mintha egy hosszú hurka lenne kisebb elkötésekkel.) Ez a szó a jelentés egy másik részletét emeli ki.

indító →starter

A versenyzőket általában pisztollyal indító személy.

Főnév, a cselekvő személyt fejezi ki, teljes szófaji átcsapás. Még nem terminus technicus, idegen nyelvű párja a nyelvhasználatban sokkal gyakoribb. A véleményem szerint a magyar változatnak kellene inkább elterjednie.

ív

A penge hossza, maximumpontjának távolsága a saroktól, valamint minimumpontjának a magassága és helye határozza meg a helyes ívet, mely tulajdonképpen a penge tetejének domborulatát jelöli.

Főnév, terminus technicus. Névátvittel került át a köznyelvből hasonlóság alapján.

ívben lyuk

Az ív vonalában egyenlőtlenség keletkezik.

Egy határozóragos főnév és egy főnév alkotja a kifejezést. Terminus technicus. A *lyuk* szó többszörös átvittel kerülhetett a sportnyelvbe.

lapos ív

Az ív túl kicsi, a korcsolya nem fordul el rendesen a kanyarban, több lépésre van szükség.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus. Ez a szerkezet képszerűen, érzékletesen ábrázolja a valóságot.

jégfogás

Az a folyamat, mikor a szabad láb pengéjét letesszük a jégre.

Főnév, alárendelő tárgyas szintagma. Az *-és* deverbális nomenképző utal a folyamatra. Terminus technicus, ritkán a műkorcsolyában is használják.

jégfogó láb

A jégfogást végző láb.

Egy folyamatos melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus.

KANYAR

1. A pálya azon része, amely nem az egyeneshez tartozik.
2. Keresztlépések sorozata.

Főnév, terminus technicus. Teljesen más a jelentése, mint pl. a *hokikanyarnak*.

kanyart lépi, meglépi

Gyorsít a kanyarban.

Egy igéből és egy főnévből álló határozó értékű tárgyas szó szerkezet. Bizalmas körben terjedt el. A *meglép* köznyelvi értelemben *eltűnik* jelentéssel rendelkezik. A sportnyelvben viszont kicserélhető egymással a *lép* és *meglép* ige.

kapar, ~ás → spiccel, ~és

A penge hegyével való ellökés.

?

Ige, ill. az igéből *-ás* deverbális nomenképzővel a folyamatra utaló főnév. Bizalmas körben terjedt el, kissé gúnyos értelmű. Névátvitellel, hasonlóság alapján került át a köznyelvből. (A jégen létrejött nyomok kaparásnyomokra hasonlítanak.)

KAR nélkül

A jégen való haladás közben a karok hátul vannak összekulcsolva. Egy főnévből és egy névutóból álló szókapcsolat. A gyorskorcsolya nyelvében ez az egy ismert névutós terminus technicus.

egy karos

A jobb karral való lendítés segíti a haladást, a kart közel a testhez hátra és kb. az orrig előre mozzgatjuk.

Egy számnévből és egy főnévből álló (szófaji átcsapással létrejött) mennyiségjelzős szó szerkezet. Terminus technicus, jelentéstömörítő szerkezet.

két karos

Mindkét karral lendítünk előre és hátra a korcsolyázás során.

Egy számnévből és egy főnévből álló (szófaji átcsapással létrejött) mennyiségjelzős szó szerkezet. Terminus technicus, jelentéstömörítő szerkezet.

keresztezés

A kispályás gyorskorcsolyában a verseny során a lassabb versenyző a gyorsabb elé lép, és így nem hagyja azt előzni.

Főnév, az *-és* deverbális nomenképző a mozgásfolyamatra utal. Terminus technicus. Az angol *crossing* szó fordítása.

keresztlépés →koszorú

Balra haladva a jobb lábbal ellökünk, és azt átemeljük a másik felett, jégre tesszük, majd a külső élen levő bal lábbal ellökünk, és visszatesszük a **bal** mellé.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel, a képszerűséget szolgálja. Csak a gyorskorcsolya terminus technicusa.

kezes, kezezés

Ha a kispályás gyorskorcsolyában a váltó során nem sikerül a versenyzőnek társát meglöknie, akkor kézzel kell meghúznia.

A *kezes* -s denominális nomenképzővel lett alkalmilag főnév. Tapadással jött létre: *kezes váltás*. A *kezezés* főnév eredetileg egy főnévből lett ige, majd a folyamatot jelölő -és deverbális nomenképzővel főnév. Terminus technicusként még nem használják őket, csak előszóban terjedtek el. Előbb vagy utóbb az írott szaknyelvben is meg fognak jelenni.

kint van (penge)

A kispályás gyorskorcsolyában a cipőn balra toljuk el a pengét.

Egy határozószóból és egy létigéből álló határozós szintagma. Egyedi terminus technicus. A köznyelvből került át, a jelentése leszűkült.

kisösszetett

A nagypályás gyorskorcsolyában egy összetettverseny-forma, melybe a 500, 1000, 1500 és 3000 m-es távok tartoznak bele.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, csak a nagypályás gyorskorcsolyában szerepel. A szó képszerűen ábrázolja

a jelentését: a rövidebb távokat magában foglaló összetett verseny.

Lehet, hogy a rövidösszetett elnevezés hatásosabb lenne.

kitesz (pengét)

A kispályás gyorskorcsolyacipőn mindkét pengét balra toljuk el.

Igekötős ige, az igekötő az irányjelölést szolgálja. Terminus technicus, a köznyelvből került át a gyorskorcsolya nyelvembe, jelentése leszűkült.

kizárás → diszkvalifikáció

A döntőnek joga van szabálytalanság miatt bárkit eltiltani a további versenyzéstől.

Főnév, igekötős igéből származik *-ás* folyamatra utaló deverbális nomenképzővel. Kevésbé használt terminus technicus. Minden olyan egyéni sportágban használják, ahol lehetőség van a diszkvalifikációra.

korcsolyahossz

A célba érés esetén csak minimális különbség van a beérkezettek között. Korcsolyahosszal nyer.

Főnév, terminus technicus. Más sportágak nyelvében szereplő *orrhossz* (pl. lósport) mintájára jött létre.

koszorú → keresztlépés

Balra haladva a jobb lábbal ellökünk, majd azt átemeljük a másik felett, a jégre tesszük, közben a külső élen levő bal lábbal is ellökünk, és a jobb mellé emeljük vissza.

Főnév. Jeges sportok terminus technicusa (jégkorong, műkorcsolya). Más sportágakban mást munkát jelent. A szó a

köznyelvből került át a sportnyelvbe többszörös átvitel, hasonlóság alapján.

KŐ durva kő

Az élezés során a sorja kihozására szolgál.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szintagma. A melléknév a képszerű ábrázolást szolgálja. (A kő fogása is durva, durva munkát végeznek vele.) Terminus technicusként csak a gyorskorcsolyában használatos. A műszaki nyelvből kölcsönözte a szót a sportnyelv.

finom kő

Az élezés során a pengén keletkezett keresztzsalak eltüntetésére szolgál.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szintagma. A melléknév a képszerű ábrázolást szolgálja. (A kő fogásra is finom, finomításra használják.) Terminus technicus, a műszaki nyelvből került át a gyorskorcsolya nyelvbe.

sorjakő

Kicsi, lapos kő, a sorját lehet leszedni vele, ezáltal lesz éles a penge.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Minden jeges sportban használják terminus technicusként. A műszaki nyelvből került át a sportnyelvbe.

körszámláló

A verseny során a hátralevő körök számát mutatja, lehet személy vagy gép.

Főnév, alárendelő tárgyas szóösszetétel. Terminus technicus minden olyan sportágban, ahol körökben folyik a verseny (pl. futás, kerékpár). Valójában teljes szófaji átcsapás és jelentéstapadás figyelhető meg, a cselekvés személyét jelöli a szó.

középdöntő

A kispályás gyorskorcsolyában a feljutásos rendszer utolsó előtti állomása. A legjobb 8, ill. 1500 m-en a legjobb 12 versenyző küzd itt a továbbjutásért.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus. Minden olyan sportágban rendeznek középdöntőt, ahol feljutásos rendszerben folyik a versenyzés, mindenütt más feltételekkel (atlétika, kerékpár).

kulcs

Az egyenesben a szabad láb helyes behozása.

Főnév, csak szűk, bizalmas körben terjedt el, akár titkos szónak is nevezhető. Erdélyből származik. Az elnevezés arra utal, hogy az egyenes kulcsa a láb helyes behozása.

lábra öntött cipő

A versenyző lábáról gipszmintát vesznek, és ennek alapján készítik el a cipőt.

lapon

A lábat egyenesen tartva, egyszerre mindkét élen korcsolyázik.

Főnév határozóraggal. Terminus technicus a gyorskorcsolyában. A többi jeges sportágban is már régóta szerepe van ennek a szakszónak, de ez a kifejezés csak most kezd elterjedni. Jelentéstömörítő szó.

lejjebb, mélyen

Minél mélyebb pozícióban kell haladni, minél kisebbre próbálja összehúzni magát a versenyző.

A középfok jelével ellátott határozószó. Egyetlen olyan határozószó, amely terminus technicus szerepét tölti be a gyorskorcsolyában.

leköröz → megkapja az elsőt

Az egyik versenyzőt az élen haladó versenyzőt legalább egy körrel megelőzi.

Igekötős ige, árnyal, a befejezettséget jelöli az igekötő, -z denominális verbunképzővel jött létre. Terminus technicus, minden olyan sportágban használják, ahol köröket mennek.

lök, ~és

1. A korcsolyázás egyik folyamata, mely során a combot a törzshöz képest oldalra nyújtjuk, minél több erőt próbálunk a pengére koncentrálni.

2. A versenyzés során fellépő szabálytalanság, mikor az egyik versenyző szándékosan megtaszítja a másikat.

3. A váltó során ezáltal adnak lendületet egymásnak a csapattagok.

Ige, ill. az -és deverbális nomenképzővel folyamatra utaló főnév. Terminus technicus. A súlylökésben pedig egy negyedik jelentése is létezik.

megkapja az elsőt → leköröz

Az egyik versenyzőt az élen haladó versenyzőt legalább egy körrel megelőzi.

Egy igekötős igéből, egy határozott névelőből és egy főnevesült számnévből áll a szerkezet. Gúnyos, pejoratív értelemben használjuk.

MOZGÁS abszolút mozgás

A versenyző mozgása a pályához képest.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szerkezet. Terminus technicus. A németben lévő *absolute Bewegung* tükörfordítása.

relatív mozgás

A testrészek egymáshoz viszonyított mozgása.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szerkezet. Terminus technicus. A németben élő *relatieve Bewegung* tükörfordítása.

munkaszakasz

A korcsolyázás folyamatában a lökés előkészítésének és a lökésnek a szakasza.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, csak a gyorskorcsolyában használatos.

nagyösszetett

A nagypályás gyorskorcsolyában egy összetettverseny-forma, melybe a nőknél 500, 1500, 3000 és 5000 m-es, a férfiaknál 500, 1500, 5000 és 10000 m-es távok tartoznak bele.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, csak a nagypályán használják. Szemléletesen ábrázolja a jelentést: hosszabb távokat magában foglaló összetett verseny.

negyeddöntő

A kispályás gyorskorcsolyában a feljutásos rendszer középső állomása. A legjobb 16, ill. a 1500 m-en a legjobb 24 küzd a középdöntőbe való jutásért.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus. Minden olyan sportágban szerepel, ahol feljutásos rendszerben folyik a versengés, mindenütt más feltételekkel (atlétika, kerékpár birkózás).

pályabíró, segédbíró → bójás, bójarakosgató

Feladata a döntnök segítése a kanyarban történő események megfigyelésénél és a bója helyre tévése.

Főnév, alárendelő szóösszetétel. Terminus technicus. A *bójással* szemben a jelentés másik mozzanatát emelik ki: a pályát figyelik, ill. a döntnöknek segítenek. Ha két szóból állítanánk össze egyet, a jelentés mindkét részét magában foglalná: *bójás segédbíró*.

pályaelhagyás → belépés

A pályán belülre korcsolyázás, ha a versenyző bármelyik korcsolyája a bóján belülre kerül.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel, az *-ás* deverbális nomenképző a cselekvés folyamatára utal. Terminus technicus, minden olyan sportágban használják, ahol kijelölt pálya van (atlétika, birkózás). A köznyelvben másik jelentése ismert.

POZÍCIÓ, gyorskoris helyzet

A lábak vállszéles terpeszben, a lábfejek párhuzamosak, a boka egyenes, felülről nézve a térdek takarják a lábfejet, a térd hajlítva, a törzs előre döntve és "cicahát" pozícióban tartva.

Főnév, terminus technicus. A latin eredetű szó az angol közvetítésével került be a sportnyelvbe. Helyesírása a kiejtett, magyar alakot tükrözi. Egyenértékű szinonimájaként használják a *gyorskoris helyzet* kifejezést. Ebben a *gyorskoris* egy kicsinyítő képzős alakból származik.

ready-pozíció, rajthelyzet

Az a pozíció, melyből a versenyzők indulnak. Az egyik láb hátul van kifordítva, ezen van a testsúly, a másik a rajtvonalnál a jégbe szúrva vagy a jégre helyezve.

Főnév, összetétel. Terminus technicus, ezt az angol nyelvű előtagot csak a gyorskorcsolyában használják, mivel az indítósók angolul hangzanak el: *go to the start, ready*. E helyett az alak helyett jobb lenne a magyar nyelvű változatot alkalmazni. Ez minden olyan sportágnak a terminus technicusa, amelyben valamilyen rajthelyzetből indul a verseny.

reszel → élez, fen

A korcsolya élét durva, sima és sorjakő segítségével hozza létre.

Ige, terminus technicus. Az ipar nyelvéből került át a gyorskorcsolya nyelvébe.

sámli → bója

Az ISU Gyorskorcsolya Bizottsága által jóváhagyott pályajelző, amely a jégen állva jelöli a pályát.

Főnév, csak bizalmas körben terjedt el. Egyes bóják alakja hasonlít a sámlizhoz (támlátlan kisszék), innen van a névátvitel.

sasszé

A kanyarban nem emeljük el a lábat, csak csúsztatjuk, és a lökést gyakoroljuk állandó ismétléssel (jobb, ill. bal lábbal is).

Főnév, terminus technicus. A tánc nyelvéből került ide névátvitellel, hasonlóság alapján, mivel ott is csúsztatott lépést jelent.

siklik → csúszik, ~ás

A korcsolyázás folyamatának az a része, amikor valamelyik láb a jégen van.

Ikes ige, bizalmas körben, választékos stílusban használják. Kevésbé elterjedt, mint rokon értelmű párja.

sorja, ~s, ~z

Az élezés során létrejövő kitüremelő rész. Sorjás korcsolyával nem lehet jégre lépni.

Főnév, terminus technicus, a műszaki nyelvből került át a sport nyelvébe.

Az -s denominális nomenképző valamivel való ellátottságra utal, ezt jelenti a melléknév is.

A -z denominális verbunképző azt jelöli, hogy valaki valamivel foglalkozik. Az így létrejött szó jelentése: sorját eltávolít.

sorsol, ~ás

Az az eljárás, melynek során egy zsákból való húzás alapján kiderül, hogy ki melyik futamban indul. Ma már általában számítógéppel sorsolnak.

Ige, ill. -ás deverbális nomenképzővel létrejött, a folyamatra utaló főnév. Terminus technicus, a legtöbb egyéni sportágban ilyen

értelemben használják a szót. Minden verseny előtt sorsolnak, a csapatsportágakban viszont szezon elején sorsolnak.

spiccel, ~és, kapar, ~ás

A penge hegyével való ellökés.

Ige, ill. az *-és* deverbális nomenképzővel létrejött, folyamatra utaló főnév. Terminus technicus. A német *der Spitz* (*csúcsa, hegye*) szó magyarosan leírt változatából, *spiccből* képzett ige.

sprintösszetett

A nagypályás gyorskorcsolyában egy összetettverseny-forma, amely a sprinttávokat az 500, ill. 1000 m-t kétszer foglalja magában.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus a nagypályán. Képszerűen ábrázolja a jelentést.

starter → indító

A versenyzőket általában pisztollyal indító személy.

Főnév, terminus technicus. Az angol *starter* szó magyar nyelvbe átkerült változata. Minden olyan sportágban van *starter*, ahol rajtra indulnak.

szabad láb

A korcsolyázás folyamata alatt a korcsolyát felemeljük, és hátrulról behozzuk.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szerkezet. Terminus technicus, arra utal, hogy ez a láb nem dolgozik.

TÁV hosszú táv

A kispályás gyorskorcsolyában 1500 és 3000 m.

A nagypályás gyorskorcsolyában 3000, 5000 és 10000 m.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet.
Terminus technicus minden olyan sportágban, ahol adott távokon versenyeznek. Minden sportnál más tartozik a hosszú távok közé. A sportnyelvből került át a köznyelvbe (*hosszú távú munka*).

rövid táv

A kispályás gyorskorcsolyában 400, 500, 800 és 1000 m.

A nagypályás gyorskorcsolyában 500, 1000 és 1500 m.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet.
Terminus technicus, minden sportágban mást jelöl. A sportnyelvből került át a köznyelvbe (*rövid távú munka*).

teljesítménypont

A kispályás gyorskorcsolyában az egyes futamokban való lefutási sorrend alapján elérhető pontok: 1. hely 5 pont, 2. hely 3 pont, 3. hely 2 pont, 4. hely 1 pont.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. A kispályán terminus technicus.

térdvédő

A kispályás gyorskorcsolyában térdre húzható védőfelszerelés.

Főnév, alárendelő tárgyas szóösszetétel. Terminus technicus. A kézilabdában és a röplabdában is használják.

tojás → gyöngyfűzés, hurka

Gyakorlatfajta, belső élen csúsztatva a lábakat szétvisszük, majd összehozzuk.

Főnév, főként szűk körben Budapesten használt kifejezés. A képszerű ábrázolást segíti elő, többszörös átvitel, hasonlóság

alapján került át a köznyelvből. (A gyakorlat során a jégre rajzolt ábrák külön-külön tojásra hasonlítanak)

VÁLT

1. A nagypályás gyorskorcsolyában minden kör valamelyik egyenesében pályát cserél a két versenyző.
2. A kispályás gyorskorcsolyában a csapatverseny során egymást cserélik fel a versenyzők.

váltás

A kispályás gyorskorcsolyában a csapatverseny során lökással vagy kéz érintéssel végbemenő folyamat.

Igéből képzett főnév, az -ás deverbális nomenképző a cselekvés folyamatára utal. Terminus technicus, az atlétikában is használják.

A köznyelvből került át a sportnyelvbe.

váltó

A kispályás gyorskorcsolyában a négytagú csapat minden egyes tagja legalább egy kört kell, hogy megtegyen.

Főnévvé vált folyamatos melléknévi igenév. Terminus technicus.

Az atlétikában is hasonló a jelentése.

versenytitkár

A sorsolást végző személy.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus. A legtöbb sportágban van versenytitkár, de minden sportágban más a funkciója.

visszafütyül

Érvénytelen rajt után hangzik el a sípszó, és a versenyzőknek vissza kell térniük ismételt rajtolni.

Igekötős ige, az igekötő az irány megjelölésére szolgál. Bizalmas körben használt kifejezés.

VONAL célvonal

Az a vonal a jégen, amely jelzi, hogy az adott táv ott ér véget.
Főnév, alárendelő birtokos jelzős vagy jelentéssűrítő szóösszetétel.
Ezt a terminus technicust minden sportágban használják, ahol a versenyzőnek célba kell érnie.

rajt/startvonal

Az a vonal a jégen, amely az adott táv rajthelyét jelzi.
Főnév, alárendelő birtokos jelzős vagy jelentéssűrítő szóösszetétel.
Mindkét alakban terminus technicus. Azokban a sportágakban használják, ahol a rajthelyet vonal jelzi. A *startvonal* elnevezés az angolban szereplő *start line* tükörfordítása.

szaggatott vonal, segédvonal

A rajtvonal előtti vonal, melyre a versenyzők a *go to the start* vezényszóra állnak.
Egy befejezett melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Bizalmas körben használják. A szó a vonal kinézetére utal. A *segédvonal* főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus.

JÉGKORONG

átad → lepasszol

A korongot az egyik játékos a másik játékosnak továbbítja.

Igekötős ige, az igekötő az irány megjelölésére szolgál. A szó terminus technicus, más sportágakban is (labdajátékok) ugyanebben a jelentésben használatos. A köznyelvből került a sportnyelvbe.

bedobás → buli

A vezetőbíró vagy a vonalbíró bedobja a korongot a két szemben álló játékos botjai közé, hogy indítsák vagy folytassák a játékot.

Igekötős igéből képzett főnév. A *bedobás* igazi terminus technicus, a sportnyelvből került át a köznyelvbe. Azon sportágak nyelvében is szerepel (labdajátékok), ahol ez a mozgásfolyamat szerepet játszik.

bedobókör → bulikör

A bedobópontok körül 5 cm széles, kék színű vonallal meghúzott 4,5 m sugarú kör.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus más sportágakban is.

BEDOBÓPONT → bulipont

Az a pont, ahol a bedobás végbemegy.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus, más sportágban nem szerepel.

A bedobópont lehet *középső bedobópont*, lehet a *pályavégen* és *semleges harmadban* is.

középső bedobópont

30 cm átmérőjű, kék színű pont, amely a jégpálya közepén helyezkedik el.

bedobópont semleges harmadban

Minden egyes kék vonaltól 1,5 m-re, a palánkoktól egyenlő távolságra 2 db 60 cm átmérőjű pont a jégen, körvonala 5 cm széles piros vonal.

bedobópont pályavégen

60 cm átmérőjű pont, amelynek széle 5 cm széles piros vonal.

befőtteszedő →kampó, kanál

A bot tollának egyfajta kanyarítása, ha a bot tollának elején van a hajlat.

Főnév, tárgyas szóösszetétel. A képszerű ábrázolást segíti elő. A sportolók egymás között használják tréfás, túlzó értelemben. Egyéni szóalkotás, amely a hasonlóság alapján jött létre. (Akkora hajlat van a bot tollában, hogy bármit le lehetne szedni vele.) Névátvitel figyelhető meg.

behúzás

Az a folyamat, amikor a csatár a hátvéd elől *elhúzza* a korongot.

Főnév, -s denominális nomenképzővel képzett szó. A főnévi használata azzal magyarázható, hogy a *behúzás*, *csel* értelmében is szerepelhet. A jelentésből adódóan a *behúzza a csőbe* szólás rövidített változata is lehet. A sportolók nyelvében, bizalmas közegben használatos. Egyéni alkotás. Más sportág nyelvében nem ismert ez a szó.

bemenős kihagyós → les, opszeid

A támadó játékos a korong előtt ér a támadó harmadba.

Jelzős szintagma, amely igéből képzett névszókból áll. A képszerűség, szemléletesség különösen a sajátja ennek a kifejezésnek. Az igekötők szerepe az irányjelölés és a befejezettségre utalás. Gúnyos, pejoratív értékű a használata. Elsősorban a budapesti jégkorongcsapatok sportolói használják egymás között.

bigéz, ~és

A korong megkapása után való cselezgetés.

Ige, ill. abból képzett főnév. Ez az egyik legtermékenyebb denominális verbunképző a sportnyelvben is, a -z jelentése: valamivel foglalkozni. Ez a szóképzés az ifjúsági korosztálytól származik, vulgáris használatú. A szó használatában a képátvitel a valószínű. A szó az argóból került a sportnyelv vulgáris szintjére. Helyette ajánlanám a *cselezgetés* szót, talán nem elég képszerű, de a hangulata semleges.

bodicsek → bruszt, pofon

Szabályos, testtel való lökés.

Főnév, a jégkorong terminus *technicus*a. Szakszövegben ugyanúgy előfordul, mint vulgáris szinten. A sportnyelvből lassan kezd átkerülni a köznyelvbe (*bodicsekolt=felvágott* értelemben). Az amerikai fociban használatos még a kifejezés. Az angol *body check* (*testet fékezni*) szószerkezet magyarosított változata. A szó magyaros helyesírása már nem tükrözi az angol eredetet.

bombáz → lő, tüzel

Nagy erővel lövi meg a játékos a korongot. Általában csak akkor használjuk, ha kapura lövésről van szó. A rokon értelmű szavak közül a legnagyobb intenzitást ez fejezi ki.

Ige, a gyakori -z denominális verbunképzővel főnévből képzett. A tömörítést is érzékelteti ez a képző, hiszen *bomba nagyságú gólt lő* a szó értelme. Bizalmas körben és a tömegkommunikációban egyaránt használják, stílusértéke túlzó. Minden olyan sportágnak előbeszédbeli szakszava, melyben labdát lönek el, ill. meg.

BOT

Ezzel játsszák a jégkorongot, fából, alumíniumból vagy műanyagból készül. Két része van: a *szár* és a *toll*.

Főnév, tőszó. Terminus technicus a jégkorongban, a köznyelvből került át a sportnyelvbe. Az atlétikában más a jelentése, azt az eszközt jelöli, amelyet a váltót futók átadnak egymásnak.

botos

A kapus kesztűjének elnevezése azon a kézen, amelyben a botot tartja. Ennek a kesztyűnek a védőlapja max. 20,3 cm széles és 40,6 cm hosszú lehet.

Főnév, -s denominális nomenképzővel, mely a valamivel való ellátottságra utal. A sportnyelvre jellemző tömörítő szerep jelentkezik ebben a jelentéstapadásos formában. (*botos kesztyű*). A szó terminus technicus. Az angol *stick hand* (*botos kéz*) alapján jöhetett létre.

botot meghajlít → megteker, megcsavar

Valójában a bot tollába tesznek görbületet melegítés után.

Tárgyas szintagma, mely egy tárgyragos főnévből és egy igekötős igéből áll. A szerkezet a jégkorong terminus technicusa, esetleg munkafolyamatot jelölhetnek vele más szaknyelvekben. *A hátán hajlítja a botot* szólásnak nincs köze a jelentéshez.

bottal lökés

A botot a játékos két kézben tartja úgy, hogy az nem éri a jeget, és a botnak a szárát az ellenfél feltartására vagy lökésére használja. Szabálytalanságnak számít.

Határozós szintagma, mely egy határozóragos főnévből és egy igéből képzett főnévből áll. Terminus technicus, a köznyelvből került át a sportnyelvbe. Azokban a sportágakban használják, ahol bottal játszanak (pl. gyeplabda).

bottal suhintás, testre ütés

Az ellenfelet egy vagy két kézzel tartott bottal célzatosan megütik. Szabálytalanságnak számít.

Határozós szintagma, egy határozóragos főnévből és egy igéből képzett főnévből áll. Mindkét szó terminus technicus, bár a *testre ütés* sokkal általánosabb érvényű. A köznyelvből került át a sportnyelvbe. A gyeplabdában szintén használják.

bottal akasztás → kampózás

A játékos az ellenfél előre haladását a bot odatételével próbálja megakadályozni. Szabálytalanságnak számít.

Határozóragos főnévből és igéből képzett főnévből áll a szószerkezet. A jégkorong szabálytalanságainak elnevezéseire gyakoriak az efféle szerkezetek. Terminus technicus.

BULI → bedobás

A vezetőbíró vagy a vonalbíró bedobja a korongot a két szemben álló játékos botjai közé, hogy indítsák vagy folytassák a játékot.

Főnév. A szóbeli nyelvhasználatban már valódi terminus technikus.

A jégkorong nyelvének sajátos, bizalmas hangulatú kifejezése.

bulikör → bedobókör

A bulipontok körül 5 cm széles kék színű vonallal meghúzott 4,5 m sugarú kör.

Főnév, alárendelő jelntéssűrítő szóösszetétel. A bizalmas körű használatban terjed, valószínűleg terminus technikus lesz. A további magyarázatot ld. *buli*. A *bedobókör* használatánál előnyösebb, mivel sajátosan csak a jégkorong nyelvére jellemző.

bulipont → bedobópont

Az a pont, ahol a bedobás (*buli*) végbemegy.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétele. Ez már igazi terminus technicus. A *bedobópont* kifejezés már csak elavultnak tartott, régebbi szabálykönyvekben bukkan fel.

büdös bogár

A játékos magától hanyatt esik a jégen.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szószerekezet. Gúnyos, pejoratív értelemben használják. Tulajdonképpen már a nyelvi durvaság határát súrolja. Kb. két éve terjedt el ez a szokatlan, ám érzékletes kifejezés. A szó keletkezése, használata nem világos és egyértelmű, így a szűk hokis társadalomban sem érti mindenki. A szó többszörös átvitel alapján keletkezett, mivel a bogár is a hátára esik, és nehezen áll fel.

BÜNTETÉS kisbüntetés

2 perces büntetés, a játékos helyére cserejátékos nem jöhet be.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Eredetileg főnévből képzett igéből jött létre az *-és* deverbális nomenképzővel, mely folyamatra utal. Terminus technicus. A köznyelvben nem terjedt el. A helyesírása a jelentésváltozás miatt indokolt.

nagybüntetés

5 perc tényleges játékidőre el kell hagynia a vétkes játékosnak a jeget, cserejátékos nem jöhet be.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Eredetileg főnévből képzett igéből jött létre *-és* deverbális nomenképzővel. Terminus technicus. A köznyelvben nem terjedt el. Minden sportágban másfajta büntetést jelöl a szó. Egybeírása indokolt.

feyelmi büntetés

10 percre történő kizárás a játékból, a büntetést töltő játékos helyett azonnal beállítható cserejátékos.

Jelzős szószerkezet, amely egy főnévből képzett melléknévből és egy eredetileg főnévből képzett igéből alakult ki *-és* deverbális nomenképzővel. Terminus technicus, más sportágakban is szerepel hasonló jelentéssel. A köznyelvben majdnem ugyanaz a jelentése, mint a sportnyelvben, indokolt a különírás.

halasztott büntetés

Ha két játékos ugyanazon csapatból már a büntetését tölti, a harmadik csak akkor kezdheti el büntetésének idejét letölteni, ha a megbüntetett két játékos közül az egyiknek már lejárt a büntetése.

Egy befejezett melléknévi igenévből és egy eredetileg főnévből képzett igéből -és deverbális nomenképzővel létrejött jelzős szó szerkezet. Terminus technicus. A kézilabdában szintén van egy ilyen szabály. Különírása indokolt.

büntető, ~lövés

Mindkét csapat játékosai a véletlen csapat térfelén helyezkednek el. A kiválasztott játékos a pálya középső bedobópontjától indul a koronggal, és igyekszik kapura löni. A korongot csak egyszer lehet kapura löni.

Főnévvé vált folyamatos melléknévi igenév, mivel az utótag lekopott; ill. alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel, főnév. Terminus technicus. Ezt a fajta elnevezést csak a jégkorongban használják, a más sportágakban ismert elnevezések a kaputól való távolságra utalnak, pl.: labdarúgás — *tizenegyes*, kézilabda — *hetes*. Egybeírása indokolt a kifejezés szakszó jellege és jelentéssűrítő szóösszetétel volta miatt.

büntetőpad

A játékospaddal szemben lévő pad a jég túloldalán, a játékosok itt töltik le büntetésüket.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus.

center, középcsatár

A három tagból álló csatársorban a középben játszó játékos. Feladata a támadás és a védekezés.

Főnév, a második egy jelzős vagy egy jelentéssűrítő alárendelő szóösszetétel. Terminus technicus, minden olyan sportágban szerepel, ahol ilyen funkciójú játékos játszik. A *középcsatár* magyar

szóalkotás, míg a *center* az angol *centerman* lerövidített, kiejtésben is magyarosított formája. Az idegen szó elkerülése végett érdemesebb a *középcsatárt* használni.

csapatkapitány(C), ~- helyettes (A)

A csapat választja, hogy a csapatot képviselje hivatalos személyekkel szemben a szabályokban foglaltak szerint.

Főnév, alárendelő birtokos jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, minden csapatsportágban ugyanazt jelenti. Jelölései, a *C* és *A* az angol *captain* és *assistant* szóból származnak. Magyarországon elképzelhető lenne a magyar nyelvű jelölés: *K* és *H*, hiszen magyar szavakhoz nem célszerű angol jelöléseket kapcsolni.

csatár, szélső (balszélső, jobbszélső)

A három tagból álló csatársor két szélső tagja. Feladatuk a támadás. Jobb szélén a jobbszélső, bal szélén a balszélső játszik.

Főnév. Terminus technicus, minden csapatsportágban szerepel. A *jobbszélső* és *balszélső* alcsoportokat jelentenek. Alárendelő jelzős szóösszetételek. Valószínűleg az angol *right wing*, *left wing* (*jobb szárny*, *bal szárny*) fordításából erednek.

cserepad, játékospad, kispad

A pálya közepéhez minél közelebb helyezik, legalább 16 fő részére kell, hogy ülőhelyet biztosítson, a büntetőpaddal szemben áll.

Főnevek, alárendelő jelzős szóösszetételek. Terminus technicusok, nincs semmiféle stiláris különbség használatuk között. Azokban a sportágakban szerepelnek, ahol a játékosok a meccs alatt padon ülnek. Mindhárom elnevezés logikus: *játékosok padja*, *a pad*, *amelyen a csere végbemegy*.

csula

A bot szárának végén általában leukoplasztból készült tartórész, amely arra szolgál, hogy a kéz ne csússzon le a botról.

Főnév. A játékosok köréből származó terminus technicus. Teljesen új szóalkotás. Tudomásom szerint nincs köznyelvi jelentése. Sajátos szakszó a jégkorogban.

dulakodás → megtámadás

A játékos több mint két lépésről vesz lendületet ahhoz, hogy az ellenfél játékosának ütközzék.

Főnév, eredetileg igéből képzett ige, melyből *-ás* deverbális nomenképzővel lesz főnév, a mozgásfolyamatra utal. Terminus technicus, más sportágakban is ugyanez a jelentése. Szűkebb értelmű, mint rokon értelmű párja.

dulakodik → megtámad, ~ás

Ige, *-kodik* deverbális verbunképzővel ellátott visszaható ige. A képzőben hangulati hatás érződik. Terminus technicus, más sportágakban is hasonló jelentéssel bír. Szűkebb értelmű, mint rokon értelmű párja.

dupla

Valamelyik játékos hátrahagyja a korongot csapattársának, és az meglövi.

Főnév. Bizalmas körben elterjedt kifejezés, amely lassan terminus technicus lehet, mivel egyszerűbb a használata, mint a szó hosszú magyarázata. Az elnevezés logikus, hiszen kétszer érnek a kanyarhoz, mielőtt ellőnék a korongot. Tipikusan a jégkorong

nyelvére jellemző. A köznyelvben ettől teljesen eltérő jelentései ismertek.

ficka → pipa

A kapu felső sarkába lőtt gól.

Főnév. Ifjúsági sportolók használják ezt a szót, a körükben közismert kifejezés. A választékos sportnyelvben ez a szó nem létezik. A *ficak*, azaz *sarok* elnevezésből ered metatézissel. Jelentése általános érvényű, más sportágak nyelvében mégsem tűnt még fel.

fonák

A bot tollának belső része.

Főnév, terminus technicus. A köznyelvben is használt szó (*az ügy fonákja*). Azokban a sportágakban szerepel hasonló jelentéssel, ahol ütővel játszanak (tenisz, gyeplabda).

gáncsol, ~ás

A játékos úgy tartja térdét, lábát, kezét vagy könyökét, hogy ezzel az ellenfél botlását vagy esését idézi elő.

Ige *-l* denominális verbumképzővel született főnévből. Más sportágakban is hasonló jelentéssel bír. A köznyelvben is használatos elvont jelentésben (*gáncsot vet*).

GÓL

Ha a korong bent van a kapuban, és áthaladt a gólvonalon.

Főnév, általános jelentéssel bíró terminus technicus. Minden sportágban szerepel, ahol valamivel kapuba lehet találni. A köznyelvben gyakran szerepel siker jelöléseként. Az angol *goal* szó hangzás alapján leírt, magyarosított alakja.

gólbíró

A kapu háta mögött helyezkedik el, a jégen kívül, megfigyeli, hogy a korong áthaladt-e a gólvonalon.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus, minden olyan sportágban van gólbíró, ahol gólt lőhetnek.

góllövő

Aki a gólt belövi.

Főnév, alárendelő tárgyas szóösszetétel. Általános érvényű terminus technicus.

gólpaszsz, segítő

A gólt lövő játékosnak átadják a korongot.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus.

Más sportágakban is szerepel a szó, de nem jegyzik külön a *gólpaszst*. A *segítő* folyamatos melléknévi igenévből teljes szófaji átcsapással lesz főnév, csak a jégkorongban terminus technicus. A köznyelvből került át a sportnyelvbe. A köznyelvben teljesen általános jelentése van, a jégkorongban viszont csak a gólpaszst adót jelöli.

HARMAD

A pályát három egyenlő részre osztják fel, és ezeket piros, ill. kék vonallal választják el egymástól.

Főnév, terminus technicus csak a jégkorongban. Az elnevezés a három részre felosztott pályarészből adódik, más nyelvekben nem tudok e kifejezés használatáról.

semleges harmad

A pálya középső része.

Melléknévből és főnévből álló jelzős szó szerkezet. A jégkorong terminus technicusa. A *semleges* kifejezés az angol *neutral* szó fordítására vezethető vissza.

támadó harmad

A védett kaputól legtávolabb eső rész.

Folyamatos melléknévi igenévből és főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus. Az angol *offensive* szó fordítása a *támadó*. A helyesírása nem érthető, mivel jelentéssűrítő szóösszetételként egybe kellene írni (nem a harmad támad).

védekező harmad

A jégfelület azon része a védekező csapat szempontjából, ahol a kapu áll.

Főnévből és folyamatos melléknévi igenévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus. A *védekező* szó az angol *defensive* szó fordítása. Helyesírása szabálytalan, mivel jelentéssűrítő szóösszetételként egybe kellene írni.

hanyattvágás

A kapu mögött a hátvéd háttal nekimegy a palánknak, és elesik.

Főnév, alárendelő határozós szóösszetétel. Bizalmas körben terjedt csak el, elsősorban Budapesten. Pejoratív értelemben is használják.

A köznyelvi *hanyatt vágódás* jelentése teljesedett ki benne.

hátvéd, bek (balbek, jobb-bek)

Az öttagú sorban a két hátul játzó játékos. Feladatuk a védekezés.

A jobb oldalon a jobb-bek, a bal oldalon a balbek játszik.

Főnév, jelentéssűrítő szóösszetétel, a hátul védekező játékosra utal.

Terminus technicus, valamennyi csapatsportágban szerepel. A

sportnyelvből került be a köznyelvbe. A szó utótagjára talán hatással volt az angol elnevezés, *defensive man* (védekező ember). A *jobb-bek* szó kötőjeles helyesírása három azonos mássalhangzó miatt indokolt.

HOLKER

A pengében kialakult vájat a köszörülés hatására, így jön létre a két élrész, a külső és a belső él.

Főnév. Terminus technicus.

Ez a szó általában teljesen ismeretlen más körökben, ezért jó lenne egy olyan szót találni, amely több ember számára ismert. (A köszörülésnél is használják.)

kis holker

A pengében kialakult vájat mélysége kicsi.

Jelzős szó szerkezet, amely melléknévből és főnévből áll. Terminus technicus.

nagy holker

A pengében kialakult vájat mélysége nagy.

Jelzős szó szerkezet, amely melléknévből és főnévből áll. Terminus technicus.

hokifék

A jégkorongozók jellemző megállása a jégen, páros lábbal vagy fél lábbal hirtelen oldalra való fékezés.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, csak a jégkorongban szerepel. Az elnevezés ésszerű, hiszen csak a jégkorongosok használják ezt a fékfajtát.

hokikanyar → kanadien

A hokisok jellemző mozgása, haladás során lefékezés, majd jobbra, ill. balra kifordulás páros lábon.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, általánosabb használatú, mint rokon értelmű párja. Az elnevezés az angol *hockey curve* tükörfordítása.

húzogat

A koronggal cselezik.

Ige, a *-gat* deverbális verbunképző sajátos hangulati hatással bír. A bizalmas használaton kívül kezd terminus technicus lenni. Az ismételt mozgás érzete kapcsolódik hozzá. A köznyelvből került át a sportnyelvbe, de jelentése leszűkült.

játékvezető, bíró

A játékot vezető bíró. Kötelező felszerelése: fekete nadrág, hivatalos, fekete-fehér csíkos mez és síp.

Főnév, alárendelő tárgyas szóösszetétel. Terminus technicus, minden sportágban szerepel, ahol játékvezetőre van szükség.

jelzőlámpa, piros vagy vörös fény

A gólbíró jelzi vele a gólt.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus a jégkorong nyelvében. A köznyelvből került át a sportnyelvbe ugyanolyan jelentéssel. Más sportágban is használják ugyanilyen célokra. (labdajátékok, vívás). Több sportágban viszont érvénytelen gyakorlat esetén használják a piros fényt (torna, atlétika).

kampó → befőtteszedő, kanál

A bot tollának egyfajta kanyarítása, ha a bot tollának elején van a hajlat.

Főnév. A sportolók egymás között használják bizalmas körben, tréfás értelemben. A képszerű ábrázolást segíti. A köznyelvből került be a sportnyelvbe többszörös névátvitellel.

kampózás → bottal akasztás

A játékos az ellenfél előrehaladását a bot odatételével próbálja megakadályozni. Szabálytalanságnak számít.

Főnév, az *-ás* deverbális nomenképző a folyamatra utal. Bizalmas körben terjedt el, inkább pongyola stílus esetén használják. Valószínűleg nem a *kampó* sportnyelvi jelentéséből származik, annak ellenére, hogy ebből a szóból képezték. Az ifjúsági nyelvben használatos *bekampózott* jelentésével függ össze. Ez negatív dolgot, rosszat jelöl, ugyanígy a sportbeli szó is.

KORONG, pakk, zsuga

Vulkanizált gumiból készült, a színe lehetőleg fekete. A vastagsága 2,54 cm, az átmérője 7,62 cm.

Főnév, sajátos terminus technikus. A köznyelvből került a sportnyelvbe az alaki hasonlóság miatt.

korongot pofoz

A tenyeres és a fonák állandó váltakozásával való korongvezetés.

Egy főnévből és egy igéből álló tárgyias szintagma. Inkább bizalmas körben használják, bár kezd terminus technicusszá válni. A köznyelvi *pofoz* ige jelentése leszűkült. A *pofoz* ige nem egyezik a jégkorongban szereplő *pofon* főnév jelentésével.

játékhoz nem tartozó korong

A játékhoz tartozó korongon kívül egy másik is pályára kerül.

kipattanó korong

A kapusról kijövő korong.

nem látható korong

A játékos ráesik a korongra, és az eltűnik a játékvezető szeme elől.

nem megjátszható vagy pályán kívüli korong

A korong a pálya bármelyik részén elhagyja a játékteret.

koszorú

Balra haladva a jobb lábbal ellökünk, majd azt átemeljük a másik felett, a jégre tesszük, közben a külső élen lévő bal lábbal is ellökünk, és a jobb mellé emeljük vissza. Jobbra haladva ugyanez a folyamat ellentétes lábakkal. A mozgás gyors és ugrálásszerű.

Főnév. A jeges sportok terminus technicusa. Minden sportágban más jellegű munkát jelent a *koszorú*. A szó a köznyelvből került a sportnyelvbe, többszörös névátvitellel jött létre.

köszörül

A hokikorcsolya pengéjét köszörűgéppel élessé teszi.

Ige, *-l* denominális verbunképzővel főnévből képzett. A képző termékeny a sportnyelvben is. A jelentése valaki valamivel foglalkozik. A jégkorongban terminus technicus, még a műkorcsolyában is használják a szót, mivel ott is köszörűgéppel dolgoznak. A szó a műszaki nyelvből került át a sportnyelvbe.

lapél

Élfajta. Nincs holker a pengében.

Főnév, alárendelő jelzős szó szerkezet. A jégkorong terminus technicus. Fontos lenne, hogy ezt a meghatározást az átlagember is ismerje, tudja, hogyan köszörültesse meg a korcsolyáját.

LES → bemenős kihagyós, opszeid

A támadó játékos a korong előtt ér a támadó harmadba.

Főnév, általános érvényű terminus technicus. Hasonló értelmű, de más helyzetet jelöl a kifejezés a labdarúgásban és a gyeplabdában.

kétvonalas les

A támadó játékos előbb van a támadó harmadban, mint a korong, és a korongot a piros vonal előtt lőtték el.

Egy összetett melléknévből és egy főnévből álló jelzős szintagma. Terminus technicus. Aki ismeri a jégkorongpálya kinézetét, annak számára világos a fogalom jelentése.

késleltetett lesállás

A támadó játékos előbb van a támadó harmadban, mint a korong, de a védekező csapat kihozza a korongot a saját védekező harmadába anélkül, hogy a támadó csapat a korongot megérintené.

Egy befejezett melléknévi igenévből és egy összetett főnévből álló jelzős szintagma. Mindkettő képzett szó. Terminus technicus, csak a jégkorongban használatos.

kisles

Ha nincs a korong a kapuelő térben, és a támadó játékos a kapuelő teret jelző vonalon vagy a kapuelő térben áll.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus a jégkorongban. Az elnevezés logikus. A különírás indokolt, mivel más értelme van, mint a különírt *kis les*nek.

lepasszol → átad

A korongot az egyik játékos a másik játékosnak továbbítja.

Igekötős ige, *-l* denominális verbumképzővel, az igekötő befejezettséget jelöl. Termikus technicus, minden más csapatsportágban (labdajátékok) használják ezt a szót. A sportnyelvből átkerült a köznyelvbe, leginkább a fiatalok nyelvébe. Német eredetű szó.

lepkés

A kapus kesztyűje, ezzel fogja el a korongot.

Főnév, *-s* demominális nomenképzővel. A jégkorong terminus technicusa. Külföldön teljesen más szóval jelölik ezt a fogalmat, nálunk többszörös névátvitel alapján jött létre. A hasonlóság látható a lepke és a kapus kesztyűje között. Emellett tömörítő szerepű is, mivel a *lepkés kesztyű* jelentéstapadásos formája ez.

LŐ → bombáz, tüzel

A korong erőteljes továbbítása. A rokon értelmű szavak közül a legkisebb intenzitást jelöli.

Ige, általános jelentésű terminus technicus. Minden sportágban használják, ahol valamilyen eszközt ellőnek. A lövészetben más jelentése van.

madarat lő

Magasan a kapu fölé lő.

Egyetlen szólás jellegű kifejezés a jégkorong nyelvében, egy főnévből és egy igéből áll. Főleg bizalmas körben használják túlzó, tréfás jelleggel. Olyan magasan lőtte el a korongot, mintha madárra lőne.

LÖVÉS

Főnév -és deverbális nomeképzővel, mely a folyamatra utal.

csuklólövés

Lövésfajta, jó csuklómozgás kell hozzá. A leggyorsabb, legrövidebb és legpontosabb lövést lehet elérni vele.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő, esetleg határozós szóösszetétel.

Terminus technicus.

húzott lövés

A bot tollának végéről indítjuk a lövést, rövid idejű lövésfajta, erős lövés.

Egy befejezett melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus.

pattintott lövés

Lövésfajta, felemelt bottal, teljes erővel kell löni. A legerősebb és legidőigényesebb.

Egy befejezett melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus.

LÖKÉS

Az egyik játékos megtaszítja a másikat. Nem mindig szabálytalan.

Főnév, -és deverbális nomenképzővel jött létre, mely a folyamatra utal. Tág értelmű terminus technicus, minden sportágban alkalmazzák, ahol lehetőség van lökésre.

lökés magas bottal

A magas bot nyelét az ellenfél feltartására használják. Szabálytalanság.

Három szóból álló (melléknév + két főnév) szó szerkezet. Sajátos terminus technicus.

lökés palánkra

A játékos oly módon löki testével, könyökével, botjával, vagy támadja, gáncsolja ellenfelét, hogy az ennek következtében a palánkra zuhan.

Két főnévből álló határozós szó szerkezet. Sajátos terminus technicus.

mamut

A kapus lábvédőjének szélessége felcsatolt állapotban max. 30 cm lehet.

Főnév, a jégkorong terminus technicusa. Többszörös névátvitellel a hasonlóság alapján került a köznyelvből a sportnyelvbe.

megtámad, ~ás → dulakodik, ~ás

A játékos több mint 2 lépésről vesz lendületet ahhoz, hogy az ellenfél játékosának ütközzék.

Igekötős ige, ill. -ás deverbális nomenképzővel képzett főnév, mely a folyamatra utal. Általános jelentésű terminus technicus, minden csapatsportágban használják. A köznyelvből került át a sportnyelvbe, a köznyelvi jelentése szűkült.

opszeid → bemenős kihagyós, les

A támadó játékos előbb ér a támadó harmadba, mint a korong.

Főnév, a csapatsportágak terminus technicusa. A tömegkommunikáció nem használja. Az angol *off side* szó magyarosan kiejtett és leírt formája. Ajánlatosabb a *les* szót használni, miel az szélesebb körben ismert.

palánk

A pályát veszi körül, magassága 1,20—1,22 m, a színe fehér, fából vagy műanyagból készül.

Főnév, nemcsak a jeges sportok terminus technicusa. A köznyelvből került át névátvitellel a sportnyelvbe.

pipa → ficka

A kapu felső sarkába lőtt gól.

Főnév, főleg bizalmas körben terjedt el, kedveskedő értelemben is használják. Teljesen más jelentésű, mint a köznyelvi szó. A *fickánál* általánosabb elterjedtséget mutat.

plexi → rács, maszk

1. A sisakban lévő, arcot védő felszerelés, csak mezőnyjátékosok használják.

2. A pálya két végén található, a gólvonalak között 160—200 cm, a pálya hosszanti oldalán 80—100 cm magas védőüveg.

Főnév, terminus technicus. A műszaki nyelvből került át a sportnyelvbe. Az anyagnév jelentéstapadással átvette a jelzett szó jelentését is.

POFON → bodicsek, bruszt

Szabályos, testtel való lökés.

Főnév. Bizalmas körben elterjedt, pejoratív értelmű. Hasonló jelentése van az ökölvívásban. A jégkorongban a három rokon értelmű kifejezés közül a *bodicsek* a legelterjedtebb.

pofonba belemegy

Lehajtott fejjel korcsolyázik.

Egy főnévből és egy igekötős igéből álló határozós szó szerkezet. Az igekötő az irányt jelöli. Bizalmas körben használatos, gúnyos, pejoratív.

prütyke

A játékos rosszul lövi el a korongot, és az forog a levegőben.

Főnév. Egyéni szóalkotás, csak a budapesti jégkorongosok ismerik a szót, gúnyos értelmű.

rács → maszk, plexi

A sisakon lévő, fémből készült, arcot védő felszerelés. Kapus és mezőnyjátékos is viselheti.

Főnév, terminus technicus. Névátvitel útján keletkezett.

ragtapasz → tekerő

Öntapadó szalag, amellyel a bot tollát vonják be. A színe általában fekete.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. A jégkorongban speciális jelentése van, így terminus technicus. A köznyelvből került át a sportnyelvbe.

recsegő, recsi

Öntapadó fényes szalag, a sípcsontvédő és a korcsolya rögzítésére szolgál.

Főnév, a jégkorongban sajátos jelentésű terminus technicus. Hangutánzó szó, mely a köznyelvből, esetleg a műszaki szaknyelvből (villanyszerelés) került át a jégkorong nyelvbe. Az *-i* kicsinyítő képzős alakok a sportban népszerűek, így jött létre a "becézett" *recsi*.

sisak

A fej védelmére szolgáló védőfelszerelés.

Főnév, terminus technicus. Ezt a kifejezést a kispályás gyorskorcsolyában is használják. Talán a katonai nyelvből került át a sportnyelvbe.

sor, első ~, második ~, harmadik ~

A jégkorongcsapatot három részre osztják, így alakulnak ki a sorok. Minden sorban három csatár és két bek játszik. A sorok rövid időn belül váltják egymást a játéokban.

Önmagában főnév, kijelölő jelzőivel pedig egy sorszámnévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Csak a jégkorongban terminus technicus, a kifejezés köznyelvi jelentése más.

szár

A bot felső része, nyele. Egyenes, nem lehet hosszabb 147 cm-nél.

Főnév, terminus technicus. A köznyelvből került át névátvitellel, hasonlóság alapján jött létre az elnevezés.

szigetelőszalag, szigszalag, szigcsi

Öntapadó fényes szalag, a botot ezzel vonják be.

Főnév, alárendelő jelzős összetétel és ennek rövidített formái. A szó már magában hordozza jelentését, a jégkorongban terminus technicus. Valószínűleg ez is a köznyelvből, ill. a műszaki nyelvből került át. Rövidített formája, elsősorban a *-csi* kicsinyítő képzős alak a fiatalok körében terjedt el.

szúrás

Ha a játékos az egy vagy két kézzel tartott bot tollával az ellenfelet megszúrja, vagy erre kísérletet tesz. Szabálytalanságnak számít.

Főnév, -ás deverbális nomenképzővel jött létre, mely a folyamatra utal. Terminus technicus szűkített jelentéskörrel. A vívásban is használják más értelemben: *aki szúrta, az találatot ért el*. A köznyelvből került át a sport nyelvbe.

szuszpenzor

A férfi nemi szervét védő felszerelés, általában műanyagból készül. Főnév, terminus technicus, választékos kifejezés, mivel létezik egy durva formája is. A vízilabdában is hasonló jelentése van.

A latin *suspensorium* szó került át a németbe *das Suspensorium*ként, majd egyszerűsödött *der. Suspensorra*. Ennek a kiejtés után írt magyaros változata ez a szó. N

tekerő → ragtapasz

Öntapadó szalag, amivel a bot tollát vonják be. A színe általában fekete.

Főnév, terminus technicus. Egy egész kifejezést magában foglaló szó: tekerésre használatos eszköz. Igéből létrejött ötletes, képszerű alkotás, mely a folyamatos melléknévi igenév képzőjével hozta létre a főnevet. Teljes szófaji átcsapás figyelhető meg, a cselekvés eszközt jelöli. Inkább Budapesten használják a szót, rokon értelmű párja pedig vidéken gyakoribb.

tenyeres

A bot tollának belső része.

Főnév, -s denominális nomenképzővel ellátott terminus technicus. Azokban a sportágakban szerepel hasonló jelentéssel, ahol ütővel játszanak (tenisz, gyeplabda). A köznyelvből került át a sportnyelvbe. (A tenyér belső részére utal a *tenyeres*.)

tiszta idő

A meccs konkrét, játékkal eltöltött ideje.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus a jégkorongban, a kosárlabdában, vízilabdában, kézilabdában ugyancsak. A köznyelvi jelentés átvitt értelmű formája ez.

toll

A bot alsó része, a görbülete korlátozott, 7,5 cm-nél nem lehet hosszabb, 5 cm-nél nem lehet keskenyebb.

Főnév, terminus technicus. Az asztaliteniszben is tolla van az ütőnek, viszont nem szár kapcsolódik hozzá, hanem nyél. A szó névátvitellel, hasonlóság alapján kerülhetett át a köznyelvből. (Az ütő tollának madártollhoz hasonló alakja van.)

tőkanyar

A tollban lévő kanyar a toll sarkától az elejéig tart.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Egyedi terminus technicus a jégkorongban. Magyar szakszó, mely a toll és a kanyar látványából született.

túlütés, tilos felszabadítás

Bármely csapat egy játékosa a saját térfeléről az ellenfél kapuvonalánál túlra lövi a korongot, ekkor a játékot azonnal meg kell szakítani, és annál a bedobópontonál kell folytatni a játékot, amely a legközelebb esik a korong utolsó érintési helyéhez.

Főnév, alárendelő határozós szóösszetétel, a kapuvonalon való túlütésre utal, ezzel magában foglalja a szó jelentését. Terminus technicus.

úttörőgól

A támadó játékos az ellenfél kapuját megkerülve a kapu rövid sarkába lövi a gólt.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Gúnyos értelmű, de kezd terminus technicusszá válni. Több évtizede jött létre. Olyan gólt jelöl, amelyet még egy úttörő (kezdő) is ki tudna védeni.

védőfelszerelés (könyökvédő, mellvédő, vállvédő)

A játékosok viselik, hogy megvédjék magukat a sérülésektől.

könyökvédő

mellvédővállvédő

Főnevek, alárendelő jelzős, ill. tárgyas szóösszetételek. Terminus technicusok, több sportágban használatosak (*könyökvédő*: röplabda, korcsolya, *sípcsontvédő*: kézilabda, labdarúgás), azonban minden sportágban más formát jelölnek. A szó egyértelműen takarja jelentését, a német, ill. az angol nyelv is hasonlóan alkotja meg őket (*der Ellbogenschützer — elbow pad*)

védőháló

A védőüveg felett, a kapu mögött van. Célja, hogy a korong ne kerüljön ki a nézőtérre.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus. A köznyelvből került be a sportnyelvbe.

végleges

Egy játékosnak a játék hátralevő idejére történő kizárása, a vétkes játékost azonnal az öltözőbe kell küldeni. 5 perc játékidő után cserejátékos jöhet be a kiállított játékos helyére.

Főnévvé vált melléknév, sajátos terminus technicus. A vízilabdában is *véglegest* kapnak, a kézi- vagy a kosárlabdában viszont *piros lap* van.

VONAL vonalbíró

A játékvezető 2 főnyi segítőtje.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus. A bírónak kezdéskor a két szélső, azaz két vonalnál kell állnia, és ennek arányában húzódnak jobbra, ill. balra.

alapvonal, kapuvonal

A pálya mindkét végétől 4 m-re, a teljes jégfelületen átmenő, 5 cm széles piros vonal.

Főnév, jelentéssűrítő szóösszetétel, terminus technicus. Azokban a sportágakban, ahol kaput használnak, van kapuvonal.

kék vonal

A kapuvonalak közötti részt 30 cm-es kék színű vonalakkal három egyenlő részre osztják. A vonal a kapuvonallal párhuzamosan halad a teljes jégfelületen és a palánkon is.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szószerkezet. Terminus technicus a jégkorongban, a köznyelvből került át, a jelentése átalakult, leszűkült.

piros vonal, közép vonal

30 cm széles, piros színű vonal a jégpálya közepén, a kapuvonallal párhuzamos, az egész jégfelületen és a palánkon is áthalad.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szószerkezet. A jégkorong terminus technicus. A köznyelvből került át, jelentése átalakult, leszűkült.

zsák → uszony

Zsinórzat, szövött hálózat vagy más anyag a kapuslepkés kesztyűjén, ha a hüvelyk- és a mutatóujj között kifeszített állapotban kitöltésnél bővebb rész keletkezik.

Főnév, terminus technicus. A köznyelvből került át a sportnyelvbe.

Az adott szó a köznyelvi jelentés egyik részletét emeli ki.

uszony → zsák

Zsinórzat, szövött hálózat vagy más anyag a kapuslepkés kesztyűjén, ha a hüvelyk- és a mutatóujj között kifeszített állapotban kitöltésnél bővebb rész keletkezik.

Főnév, terminus technicus.

MŰKORCSOLYA

ágyú

Gyakorlatfajta. Guggoló pozícióban csúszva az egyik láb egyenesen előre nyújtva van a levegőben, a karok mellső középtartásban.

Főnév, terminus technicus. Többszörös névátvitellel, hasonlóság alapján került át a köznyelvből. (A korcsolyás elemben a kinyújtott láb úgy néz ki, mintha az ágyú csöve volna.)

angyalka

Gyakorlatfajta. Az egyik láb guggoló pozícióban, előre tartva csúszik a jégen. A másik láb hátul nyújtva, kifordítva. A felsőtest egyenes, a karok magastartásban. A kézfejek ívet képeznek a fej fölött.

Főnév, a *-ka* denominális nomenképző kicsinyítő szerepű. Terminus technicus, csak a műkorcsolyában használják. Többszörös névátvitellel került át a köznyelvből. (Az angyalok fején glória van, a kéztartás ehhez hasonlít.)

arabeszk

Hosszan kitartott, erősen hajlított vagy lapos ív, miközben a felemelt és nyújtott lengő lábat az előre döntött törzssel egy vonalban vagy annál magasabban tartjuk.

Főnév, terminus technicus. A balett nyelvében is használják, ott különböző pozíciókat jelöl (arabeszk 1,2,3,4). A francia szó magyarosan leírt és kiejtett változata.

Axel Paulsen, rövidítve Axel

Ugrásfajta, előre külső ívből kell elrugaszzkodni, majd az egyik lábat letenni a jégre, abban az irányban elugrani és egy fordulatot megtenni a levegőben, majd ellentétes lábra érkezni. Az ugrás lehet dupla és tripla is, történhet kifelé és befelé.

Főnév, tulajdonnév. Csak a műkorcsolyában használatos terminus technicus. A német *Axel Paulsen* nevű versenyzőről nevezték el, aki először ugrotta ezt az ugrást. A nagybetűs írásmód erre az eredetre utal.

bájsor → spirálsor

Lépéssorozat, fecske és holdak keveréke cikcakkban haladva a pályán.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Bizalmas körben, gúnyos céllal használják. Az összetétel névátvitel alapján jött létre. (Lassú zenére művészi, a gyakorlatokat átélve előadott, "bájos" lépéssorozat.)

befelé

A legtöbb gyakorlatfajta így is végréhajtható. Ez azt jelenti, hogy belső élről indul a gyakorlat.

Határozószó, terminus technicus. Ez a másik szakszóként használt határozószó.

bírálszám, pontszám

Minden gyakorlat 0-tól 6,0-ig pontozható, ez utal a gyakorlat minőségére.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Mindkettő terminus technicus. Minden pontozásos sportágban használják, de mindenütt más értéket jelöl (pl.: torna, műugrás).

bírólap

A jegyzők erre jegyzik a verseny eredményét.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus.

döntnök

A zsűri elnöke, ő maga nem pontoz, felelős a sorsolásért és a végeredmény megállapításáért.

Főnév, régies deverbális nomenképzővel képzett szó, mely a foglalkozásra utal. Terminus technicus, a gyorskorcsolyában is használják, de teljesen más feladatokat lát el ott a döntnök.

dreier → hármásugrás, Salchow

Ugrásfajta, előre kifelé ívből hármás a jégen, majd arról a lábról elrugaskodva fél fordulat a levegőben, ellentétes lábra érkezés. Az ugrás lehet dupla, tripla és leszúrt is.

Főnév, inkább bizalmas körben használt. Németül a *hármásugrás der Dreier*, ezt a szót vette át a magyar, annak a németes írott formája nem tükrözi a kiejtést.

dupla

A levegőben két fordulatot tesz meg a versenyző az ugrás során. A legtöbb ugrás lehet dupla, kivéve a kadettot.

Önállóan főnév, teljes szófaji átcsapás. Bármely ugrásfajtának lehet jelzője, akkor melléknév. Terminus technicus, minden művészi sportágban használatos. Tapadásos forma: a *dupla ugrásból* alakult ki. A német *das Doppel* magyaros változata.

fecske → jégmadár, mérlegállás

Fél lábon, mérlegpozícióban való csúszás.

Főnév, bizalmas körben használt elnevezés. Más sportágakban nem szerepel. Néváltvitellel, hasonlóság útján került a köznyelvből a sportnyelvbe. (Olyan pozíció, mintha egy jégen levő madár lenne.)

A *jégmadár* további jelentésszűküléssel keletkezett.

fetrenberger

Ugrás utáni elesés.

Főnév, gúnyos értelemben használják bizalmas körben. A német *Rittberger* hatása érződik benne. A játékos szó a *fetren* alakból és a *Rittberger* utótagjából jött létre. Csak bizalmas körben használják.

flip

A leszúrt hármassugrás egyik fajtája. Előre, külső hármassból ugorják, lehet dupla és tripla is.

Főnév, terminus technicus. Az angolban is használt szó. Talán nem kellene tovább variálni az ugrások nevét, ha már valaki megtanulta, mit jelent a hármassugrás vagy annak rokon értelmű változatai, egyszerűbb lenne a *leszúrt hármassugrás kifelé* használata. Sportnyelvi szempontból talán szükség van a szóra, mivel minden nyelven így nevezik ezt az ugrást.

FORGÁS

Gyakorlatfajta a műkorcsolyában. A versenyző a korcsolya egyik spiccén forog jobbra, ill. balra.

Főnév, az *-ás* deverbális nomenképző a mozgásfolyamatra utal. Terminus technicus, a tornában is használják.

forgáskombináció

Egy forgás alatt többféle forgásfajta bemutatása.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, a táncban is használják, de ott más jellegű forgásokat jelöl. Ld. még *ugráskombináció*.

állóforgás

Forgás álló helyzetben, az egyik láb előre kinyújtva vagy behúzva a levegőben. Lehet váltott lábú.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus.

Bilmann-forgás

Az állóforgás egyik fajtája, a lábat két kézzel a törzs vonalában hátra felhúzzuk.

Egy tulajdonnévből és egy köznévből álló jelöletlen összetétel. Terminus technicus. *Denise Bilmann*ról nevezték el, ezt a forgásfajta t ő csinálta először. A szó kb. 3-4 éve jött létre. A kötőjeles írásmód helyes. nn

Button-Sitz → beugrós ülőforgás

Egyszerű kezdés helyett a forgás kezdetekor a forgó lábbal beleugrik a versenyző a forgásba.

Főnév, német szó. A német *der Sitz* (ülés) szó az utótagja, az előtagja pedig egy tulajdonnév, annak az amerikai versenyzőnek a neve, akiről elnevezték ezt a forgást. Terminus technicus, nemzetközileg ismert szó. A magyarban kevésbé használják, mivel van magyar megfelelője.

halálforgás

A férfi körzöt hajt végre, közben kezével hölgypárja kezét, esetleg lábát fogja. A hölgy egyik korcsolyájának pengéje a jégen van, teste és lába teljesen nyújtva, folyamatosan mozog a körzöt végző férfival.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus.

A valóságot szemléletesen ábrázolja, utal a forgás nehézségi fokára.

hátra hajlós forgás

Állóforgás közben a felsőtest hátra dől.

Három szóból álló szószerkezet. Terminus technicus.

mérlegforgás, libelle

Mérlegpozícióban való forgás. Lehet váltott lábú is.

Főnév, alárendelő jeletéssűrítő szóösszetétel. A *libelle* szintén főnév, a német *die Libelle* elnevezés magyarban használt formája.

Mindkettő terminus technicus.

sitzforgás → ülőforgás

Az *ülőforgás* félig németes formája.

Az előtagot a német *sitzen (ülni)* igéből származtatja. Főnév, csak bizalmas körben terjedt el.

ülőforgás → sitzforgás

Forgás guggoló helyzetben, az egyik láb lehet előre kinyújtva vagy behúzva a levegőben. Váltott lábú is lehet.

Főnév, alárendelt jelentéssűrítő szóösszetétel, terminus technicus. A szó képszerűen utal a valóságra, bár a forgás guggoló helyzetben megy végbe.

beugrós libelle → Schmetterling

Mérleg helyzetű forgás, egyik lábról átugrás a másikra, és a forgás folytatása.

Melléknévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus a műkorcsolyában. Ha az *át* igekötőt alkalmaznánk, világosabb lenne a melléknév jelentése.

beugrós ülőforgás → Button-Sitz

Egyszerű kezdés helyett a forgás megkezdése előtt a forgó lábon "beleugrik" a forgásba.

Melléknévből és egy összetett főnévből álló szó szerkezet. Az igekötő szerepet játszik a jelentésárnyalásban és az irány megadásában. Terminus technicus csak a műkorcsolyában.

váltott lábú forgás

Egy forgás alatt mindkét lábon legalább 5-5 fordulatot forgunk.

Három szóból álló szó szerkezet, terminus technicus. A hozzá nem értő számára is világos a szó jelentése.

futóláb

Az a láb, amely a gyakorlatok során a jégen van.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel, terminus technicus.

Gegenwende → ellenhármas

Fordulat ugyanazon a lábon a belső élről a külsőre.

Főnév, terminus technicus. A német *die Gegenwende* (*ellenfordulat*) nemzetközileg elterjedt szó. A használatára ugyanez vonatkozik, mint a *Wendére*.

HÁRMAS → sirály, Wende

Fordulat ugyanazon a lábon a külsőről a belső élre.

Főnév, terminus technicus. Többszörös névátvitellel került át a köznyelvből, mivel a jégre rajzolt ábra hasonlít a hármas számra.

ellenhármas → Gegenwende

Fordulat ugyanazon a lábon a belső élről a külsőre.

Főnév, terminus technicus. Az *ellen* szó a német *die Gegenwende* (*ellenfordulat*) előtagjának a fordításából ered.

hármas csőre

A jégre rajzolt ábrának az a része, ahol az élváltás megtörtént.

Két főnévből álló birtokos jelzős szintagma. Bizalmas körben használják.

hármasugrás → dreier, Salchow

Ugrásfajta, előre kifelé ívből hármas a jégen, majd arról a lábról elrugaskodva félfordulat a levegőben, ellentétes lábra érkezés.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus csak a műkorcsolyában. Az összetétel képszerűen ábrázolja az ugrást. Csak szimpla ugrásnál használható.

hold

Elemfajta. A lábak 180°-ban kifordítva a jégen, csúszás közben hátrafelé kell dőlni. A hold kifelé és befelé is végrehajtható.

Főnév, terminus technicus a műkorcsolyában. Névátvitellel került át a köznyelvből. (A jégen leírt ábra egy félhold alakra hasonlít.)

hosszúprogram →kűr, szabadkorcsolyázás

Az egyéni és a páros műkorcsolyázás másik része, csak szabadon választott elemeket tartalmaz. A nőknél max. 4 perc, a férfiaknál és párosban max. 4 és fél perc.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Bizalmas körben használják.

A *rövidprogram* mintájára jött létre.

ÍV

Olyan lépés vagy lépéssorozat, amelyet a folyamatos tánc tengely egyik oldalán írunk le, és megközelítőleg félkör alakban kell futni.

Főnév, terminus technicus. A gyorskorcsolyában is használják, teljesen más jelentéssel (*penge íve*). Névátvitellel, hasonlóság alapján került át a köznyelvből a sportnyelvbe.

ellenív

Egyszerű, rövidebb vagy hosszabb, egy lépésből vagy lépéssorozatból álló, előre vagy hátra néző külső ív, amelyet az előző pontban írt ívvel ellenkező irányba kell futni a folyamatos tánc tengely másik oldalán. Ezáltal ívekben haladó mozgásforma keletkezik, melyről a lépés a nevét kapta.

Főnév, terminus technicus. Az *ellen* szó a szemléletes ábrázolást és az iránymegjelölést szolgálja. Az angol változata, a *roll* Magyarországon kevésbé használt forma.

keresztezett ellenív

Az ellenívet előrefutásnál elől, hátra futásnál hátul keresztezett lengőlábbal kezdjük. A lendületet úgy nyerjük, hogy az előző futóláb külső korcsolyaélével lökjük el magunkat, így lesz a futólábból lengőláb.

Egy befejezett melléknévből és egy főnévből álló jelzős szószerekezet. Terminus technicus. A szó az angolban használt *cross roll* tükörfordítása.

lengőív

Rendszerint hosszú, több ütemen át kitartott ív, ezalatt a lengőláb a futóláb mellett előre, illetve hátra leng, mielőtt a futóláb mellett a jeget érné.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus.

Az angol *swing roll* tükörfordítása.

jégmadár → fecske, mérlegállás

Fél lábon, mérlegpozícióban való csúszás.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. A használata ritkább, mint a rokon értelmű megfelelőié. Főleg vidéken mondják. A szó sokkal csemléteesebb, mint a *fecske*.

kacsázik

A kisgyerekek jellemző mozgása, a feneküket kidugva totyognak a jégen.

Ikes ige, -z denominális verbumképzővel képzett. Bizalmas körben elterjedt tréfás kifejezés. A köznyelvből került át, itt is hasonló jelentéssel bír. Képszerűen utal a valóságra.

kadett

A legegyszerűbb ugrásfajta, előre kifelé ívből fél fordulat a levegőben, majd ellentétes lábra érkezés.

Főnév, terminus technicus csak a műkorcsolyában. A francia eredetű szó a németből (*der Kadett*) került át a magyar sportnyelvbe.

kifelé

A legtöbb gyakorlatfajta így is végrehajtható, ez azt jelenti, hogy a külső élről indul a gyakorlat.

Határozószó, terminus technicus. Az ellentétes párján kívül ez a másik szakszóként használt határozószó.

körző

1. Korábban az iskolagyakorlatoknál használták. Ezzel az eszközzel rajzolták elő a köröket.

2. Elemfajta. Az egyik láb hátra leszúrva, a testsúly ezen van. A másik láb kifelé fordítva, előre nyújtva a jégen. Állandó forgás van a korcsolya spiccének irányába.

Főnév, terminus technicus. Többszörös névátvitel, hasonlóság alapján került a sportnyelvbe. (A gyakorlat hasonlít a körző működésére és alakjára.)

kűrruha

A műkorcsolyázónők speciális ruhája. A tornaruhához hasonló öltözékhez egy kis szoknya van hozzávarrva. A ruhát gyöngyökkel, szalagokkal, flitterekkel díszítik.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus, más sportágban nem használják.

lengőláb

Az a láb, amely a levegőben van a gyakorlatok során.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. A műkorcsolya terminus technicusa. Képszerűen ábrázolja a valóságot. A különírás a szakszó jellege miatt indokolt.

LÉPÉS

A műkorcsolyában adott mozdulatok, melyek összekötőként szolgálnak az ugrások között.

Főnév, -és deverbális nomenképzővel képzett. Terminus technicus, a táncban is használják. A köznyelvből került át a sportnyelvbe.

lépéssorozat

Több lépésből álló összekötő elem.

Főnév, alárendelő birtokos jelzős szóösszetétel. Terminus technicus.

haladó- vagy futólépés

Olyan összetett lépés, melynél a lengőláb a futóláb előtt helyezzük a jégre, eközben az új lengőláb az új futóláb nyomvonalán emeljük fel a jégről.

Egy folyamatos melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus, csak a műkorcsolyában használatos.

keresztezett lépés

A lendületet a keresztezett futóláb külső éléről adjuk, amelyből lengőláb lesz. Lehet elől és hátul keresztezett lépés is.

Egy befejezett melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus, képszerűen ábrázolja a valóságot.

nyitott lépés

Olyan lépésfajta, amellyel szorosan a futóláb mellett indulunk anélkül, hogy elől vagy hátul keresztelnénk.

Egy befejezett melléknévi igenévből és egy főnévből álló jelzős szó szerkezet. Terminus technicus.

leszúr

Az ugrás folyamán valamelyik penge spiccét belenyomjuk a jégbe.

Igekötős ige, az igekötő a jelentésáryalást és az irányjelölést szolgálja. Terminus technicus, a tánc nyelvében is használják. A köznyelvből került be a sportnyelvbe.

leszúrt, leszúrasos

Olyan ugrásfajta, melynek folyamán valamelyik penge spiccét "beledöfjük" a jégbe. A legtöbb ugrásfajta leszúrással is elvégezhető.

Önállóan nem használják, csak valamelyik ugrás jelzőjeként. Befejezett melléknévi igenév, illetve főnévből képzett melléknév. Igekötős igéből képezték mindkét szót. Terminus technicus, csak a műkorcsolyában ismert.

Lóg a karod, mint egy pár virsli.

A koszorúzás alatti rossz kartartásnál használják.

Az egyetlen szóláshasonlat a korcsolyázás nyelvében. Bizalmas körben terjedt el, tréfás jellegű. Találó, a valóságot képszerűen ábrázoló szólás. A köznyelvben nem használják.

Lutz

Ugrásfajta, hátra kifelé, fél lábon való csúszásból elrugaszzkodás, fordulat a levegőben, ellentétes lábra érkezés. Lehet dupla, tripla és leszúrt is.

Főnév, tulajdonnév. A műkorcsolya sajátos terminus technicusa. *Lutz* nevű német férfi versenyzőről nevezték el, ő ugrotta először ezt az ugrást. A nagybetűs írásmódot ez magyarázza.

mérlegállás → fecske, jégmadár

Fél lábon csúszás, a másik láb hátra nyújtva, magasra emelve, a törzs előre döntve, a karok oldalsó középtartásban.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus, a tornában is használják.

nem jött le

Nem sikerült jól az ugrás.

Egy tagadószóból és egy igekötős igéből álló szerkezet. Bizalmas körben, pejoratív, gúnyos értelemben használják. Jelentéstepadás figyelhető meg: *nem jött le az ugrás*.

original → rövidprogram

Az egyéni és a páros műkorcsolyázás egyik formája, kötelező elemeket tartalmaz a gyakorlat, zenére kell végrehajtani. Egyéniben max. 2 perc, a párosban max. 2 1/4 perc.

Főnév, terminus technicus. Nemzetközi szó, más sportágak nyelvében is használják (torna). Az angol *original* szó vált nemzetközi szóvá. Magyaros változatának használata, a *rövidprogram* mindenképpen szemléletesebb és előnyösebb.

pingvinjárás

Merev lábbal való korcsolyázás.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel -ás deverbális nomenképzővel. Bizalmas körben használt, tréfás jellegű. A köznyelvben is használják. Érzékletesen ábrázolja a mozgást.

pontozóbírók

A különböző gyakorlatokat 0-tól 6.0 pontig értékelik. A legalacsonyabb szintű versenyen is minimum három bíró van.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, a tornában és az RSG-ben is használják. Az egybeírás legfeljebb a szó szakszó jellegével magyarázható.

Radeberger → Rittberger

Ez a tulajdonnév a *Rittberger* népetimológias formája. Csak bizalmas körben használt, gúnyos értelmű.

Rittberger → Radeberger

Előre bal külső ívről hármassal hátra külső ívre kell menni jobb lábon, a bal láb elől a jégen, a jobb lábbal hátrafelé siklásból elugrás a levegőbe, jobb lábra érkezés. Ugyanaz a másik irányba is lehetséges. Lehet dupla és tripla *Rittberger* is.

Főnév, a műkorcsolya terminus technicus. Arról a német férfiről nevezték el, aki először ugrotta ezt az ugrást, ezért indokolt a nagybetűs írásmód.

rövidprogram → oroginal

Az egyéni és a páros műkorcsolyázás egyik formája, kötelező elemeket tartalmaz a gyakorlat, zenére kell végrehajtani, egyéniben max. 2 perc, párosban max. 2 1/4 perc.

Egy melléknévből és egy főnévből álló jelzős szóösszetétel. Terminus technicus a műkorcsolyában. Néváltvittel került át a köznyelvből. A helyesírása logikus, mivel jelentésváltozás történt a különírt alakhoz képest.

Salchow → dreier, hármassugrás

Ugrásfajta, előre kifelé ívből hármassal a jégen, majd arról a lábról elrugaskodva fél fordulat a levegőben, ellentétes lábra érkezés. Az ugrás lehet dupla, tripla és leszúrt is.

Főnév, tulajdonnév. A műkorcsolyában használt terminus technicus. A három elnevezés közül ez a legáltalánosabban elterjedt. A helyesírása indokolt, mivel arról a *Salchow* nevű versenyzőről

nevezték el, aki először ugrotta. A köznyelvben azonban sokkal célszerűbb lenne a *hármassugrás* használata, mivel ez mindenki számára érthető lenne.

sasszé

Olyan összetett lépés, melynél a lengőlábát nem a futóláb előtt, hanem mellette helyezük a jégre, és az új lengőlábát közvetlenül a futóláb mellől emeljük fel a jégről. A gyakorlat keresztezéssel is végrehajtható.

Főnév, terminus technicus. A tánc és a balett nyelvében hasonló jelentéssel használják. A gyorskorcsolyában eltérő a jelentése.

Francia eredetű szó.

sirály → hármás, Wende

Fordulat ugyanazon a lábon a külsőről a belső élre.

Főnév, bizalmas körben használt kifejezés. Többszörös névátvitellel került át a köznyelvből.

(A jégre rajzolt ábra sirályra hasonlít.)

spicc

A penge elején lévő fogazott, recés rész.

Főnév, terminus technicus. A német *der Spitz* szó magyarosan kiejtett és leírt változata.

spirál

Élben futott ív, melynek sugara a csigavonalhoz hasonlóan mindig csökken.

Főnév, terminus technicus. Névátvitellel került át a köznyelvből a sportnyelvbe.

spirálsor → bájsor

Lépéssorozat, fecske és hold keveréke cikcakkban haladva a pályán.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. A műkorcsolya terminus technicusa.

spreitz → terpeszugrás

Mindkét lábat kinyújtva, oldalra emelve a levegőben terpeszugrást hajtunk végre.

Főnév, terminus technicus. A német szó, *die Spreize* nemzetközi szakszóvá vált. A magyarban inkább magyar nyelvű párját, a *terpeszugrást* használják.

szabadkorcsolyázás, kűr → hosszúprogram

Az egyéni és a páros műkorcsolyázás másik része, csak szabadon választott elemeket tartalmaz. Nőknél max. 4 perc, férfiaknál és párosban max. 4 és fél perc időtartamú.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő, esetleg jelzős szóösszetétel, a végén levő *-ás* deverbális nomenképzővel a cselekvésfolyamatra utal. A *kűr* főnév. Mindkettő terminus technicus, egyformán használják őket, a táncban is alkalmazzák. A *kűr* szó a német *die Kür* magyarosan kiejtett és leírt változata.

szélmalom, malom

Libelle súlypontváltással a felsőtest és a kinyújtott láb ellentétesen mozog le és fel.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel, ill. annak rövidített formája. Terminus technicus, csak a műkorcsolyában használatos. Névátvitellel került a sportnyelvbe a köznyelvből hasonlóság

alapján. (A forgás látványa szélmalomra emlékeztet.) Képszerűen ábrázolja a valóságot.

szimpla

A levegőben csak egy fordulatot tesz meg a versenyző az ugrás során.

Önállóan főnév, teljes szófaji átcsapással. Bármely ugrásfajtának lehet jelzője, akkor melléknév. Terminus technicus, minden művészi sportágban használatos kifejezés (torna, műugrás). Jelentéstapadásos forma: a *szimpla ugrásból* jött létre. Az angol *simple* szó magyarosan kiejtett és leírt formája.

terpeszugrás → spreitz

Mindkét lábat kinyújtva, oldalra emelve a levegőben terpesztugrást hajtunk végre.

Főnév, alárendelő jelentéssűrítő szóösszetétel. Terminus technicus, a tornában is használják. A szóösszetétel képszerűen utal a valóságra, gyakoribb használatú, mint idegen rokon értelmű párja.

tripla

A levegőben három fordulatot tesz meg a versenyző az ugrás során. Mindegyik ugrásfajta lehet tripla.

Önállóan főnév, teljes szófaji átcsapással. Bármely ugrásfajtának lehet jelzője, akkor melléknév. Terminus technicus, minden művészi sportágban használják. Jelentéstapadásos forma: a *tripla ugrásból* alakult ki. Az angol *triple* szó magyaros változata.

tripla leszúrt hamandeggs

Ugrás után elesés.

Bonyolult szerkezet, mely egy melléknévből, egy befejezett melléknévi igenévből és egy főnévből áll. Bizalmas körben használják, eufemisztikus jelentéssel.

tuloop

A leszúrt hármasugrás másik fajtája. Előre, belső hármastól ugorják, lehet dupla és tripla is.

Főnév, terminus technicus. Ugyanaz vonatkozik a szóra, mint ellentétére, a *flipre*. Érthetőbb lenne a *leszúrt hármasugrás befelé* használata.

ugráskombináció, ugrássorozat

Több ugrás egymás utáni végrehajtása.

Mindkettő főnév, alárendelő jelzős szóösszetételek. Egyformán használják őket terminus technicusként. Az *ugrássorozat* magyar szóalkotás, az *ugráskombináció* pedig a német *die Sprungkombination* tükörfordítása.

ugrásösszekötő

Az ugrásokat összekötő szökkenésszerű gyakorlat

Főnév, alárendelő tárgyas szóösszetétel. Terminus technicus, jelentéstapadásos forma.

versenytitkár

A jegyzők vezetője.

Főnév, alárendelő jelzős szóösszetétel. Terminus technicus, más sportágakban is szerepel, de a szó mindenütt más funkciót takar (pl. a gyorskorcsolyában).

Wende → hármás, sirály

Fordulat ugyanazon a lábon a külsőről a belső élre.

Főnév, terminus technicus. A német *die Wende* (fordulat) nemzetközileg használt változata. A magyar szakszó (*hármás*) használata gyakoribb és ajánlatosabb is. Így a szó jelentése mindenki számára érthetőbb.

Zsinóron kellene rángatni a fejed.

Ha a gyakorlatok közben a műkorcsolyázó feje lóg, ezt a szólásszerű mondatot szokták használni.

Az érzékletes ábrázolást szolgálja, a köznyelvben nem használják.

Csak bizalmas körben terjedt el, tréfás értelmű.

IRODALOMJEGYZÉK

1. *A kispályás gyorskorcsolyázás kézikönyve*
Bp., 1987.
2. *A magyar helyesírás szabályai*
Akadémiai Kiadó, Bp., 1987.
3. *A magyar jégkorong hivatalos szabálykönyve*
Bp., 1990.
4. *Angol és német nyelvű sportkonferenciákról származó jegyzetek*
(Kézirat)
5. BÁNHIDI ZOLTÁN: *A magyar sportnyelv története és jelene*
(Sportnyelvtörténeti szótárral)
Akadémiai Kiadó, Bp., 1971.
6. BENCÉDY J. — FÁBIÁN P. — RÁCZ E. — VELCSOV M.: *A mai magyar nyelv*
Tankönyvkiadó, Bp., 1988.
7. DUDEN: *Die Deutsche Rechtschreibung*
DUDENVERLAG, Mannheim, 1987.

8. KASZALA CLAUDIA: *Az egyenes- és kanyartechika*
Kézirat, Bp., 1993.
9. MAGAY T. — ORSZÁGH L.: *Magyar—angol, angol—magyar*
kéziszótár
Akadémiai Kiadó, Bp., 1993.
10. *Magyar értelmező kéziszótár*
Akadémiai Kiadó, Bp., 1982.
11. *Műkorcsolyázás-versenyszabályok*
Sport Kiadó, Bp., 1986.
12. NAGY SÁNDOR: *A műkorcsolyázás és a jégtánc összehasonlító*
elemzése
Kézirat, Bp., 1993.
13. ORBÁN GYÖRGY: *Hokibiblia*
Bp., 1985.
14. SZEMERE GYULA: *Hogy is írjuk?*
Gondolat, Bp., 1987.